

Analyse Miljoenennota 2027

September 2026

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Financieel en economisch beeld	4
Economisch beeld	5
Financieel beeld	5
Overheidsschuld	6
Ontwikkelingen Provinciefonds	6
Justitie en Veiligheid	7
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	9
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	12
Onderwijs en wetenschap	12
Cultuur en erfgoed	13
Defensie	15
Infrastructuur en Waterstaat	17
Infrastructuur en openbaar vervoer	17
Water	21
Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving	23
Economische Zaken	24
Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	27
Volksgesondheid, Welzijn en Sport	30
Asiel en Migratie	32
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	33
Klimaat en Groene Groei	35
Ontwikkeling en Grondzaken	39
Subsidies	41
Terugblik Algemene Politieke Beschouwingen (16 en 17 september 2026)	42

Inleiding

Op dinsdag 15 september jl. presenteerde het kabinet-Jetten haar eerste Miljoenennota. In deze set begrotingen staan de belangrijkste beleidsvoornemens en financiële keuzes voor het kabinet voor het komende jaar. Om goed zicht te krijgen op de plannen van het kabinet en eventuele gevolgen van deze plannen voor de Provincie Zuid-Holland, is door de ambtelijke organisatie een inhoudelijke analyse van de verschillende begrotingen gemaakt.

De Miljoenennota die voorligt is tot stand gekomen na veel discussie binnen het kabinet van D66, VVD en CDA, maar vooral ook met de oppositiepartijen in de Tweede Kamer. Vele gesprekken en onderhandelingen hebben plaatsgevonden voordat de Miljoenennota 2027 vorm kreeg. Aangezien de coalitie rust op een minderheid in de Tweede Kamer, zullen de coalitiefracties zo breed mogelijke steun voor hun plannen moeten zoeken in beide Kamers der Staten-Generaal.

Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen op 16 en 17 september jl. bleek dat een uiteindelijke meerderheid voor de plannen van het kabinet nog niet vanzelfsprekend is: oppositiepartijen aan beide zijden van de Kamer staan niet te springen om het totaalpakket van begrotingen of individuele begrotingen te steunen zonder dat ze hier iets voor terugkrijgen. Ondanks gestes van het kabinet, bijvoorbeeld het uitstellen van voorgenomen bezuinigingen op sociale zekerheid, bleek tijdens het debat dat het tijdens de behandelingen van de begrotingen dit najaar nog behoorlijk spannend kan worden of er uiteindelijk meerderheden gevonden kunnen worden.

Hierbij moet opgemerkt worden dat door de opstelling van de Tweede Kamer bepaalde voornemens in de Miljoenennota nog kunnen wijzigen. Uiteindelijk heeft de Tweede Kamer, dankzij de minderheidsconstructie van het huidige kabinet, veel ruimte om nog wijzigingen aan te brengen in de plannen. Dit betekent ook dat de plannen die in deze analyse worden genoemd, in het najaar nog kunnen wijzigen.

In deze analyse is aandacht gegeven aan de begrotingen van verschillende departementen waar de provincie ook een rol heeft in het oplossen van maatschappelijke opgaven. Daarnaast wordt er ook stilgestaan bij het financieel en economisch beeld van Nederland en zaken als ontwikkelingen in het Provinciefonds, maar ook een thema als grondbeleid. Tot slot wordt er kort teruggeblikt op de Algemene Politieke Beschouwingen in de Tweede Kamer en wordt er stilgestaan bij de wijzigingsvoorstellen die de Tweede Kamer tijdens dit debat heeft gedaan.

Het college van Gedeputeerde Staten zal de bevindingen uit deze analyse ook betrekken bij de toekomstige lobbyuitingen van de provincie, vanuit de overtuiging dat als Nederland zijn verdienvermogen wil versterken, een proportioneel deel van de investeringen moeten landen op de plaats waar kennis, bedrijven, haven, universiteiten en infrastructuur al samenkomen.

Financieel en economisch beeld

De Miljoenennota bevat relatief weinig nieuw beleid, maar bevestigt wel de trend dat grote maatschappelijke opgaven steeds meer gebiedsgericht worden aangepakt. Hierdoor neemt het belang van provincies als regisseur, verbinder en uitvoeringspartner verder toe. Voor Zuid-Holland geldt dit in het bijzonder vanwege de omvangrijke opgaven op het gebied van woningbouw, bereikbaarheid, energietransitie en economische ontwikkeling. Daarmee verschuift de rol van provincies steeds verder van medeoverheid naar strategische uitvoerings- en samenwerkingspartner van het Rijk.

Belangrijke randvoorwaarde voor de uitvoering van de Miljoenennota 2027 is het vinden van een meerderheid in zowel de Tweede als Eerste Kamer. De kans dat wijzigingen in deze begroting plaatsvinden is groot om te kunnen komen tot een gedragen meerderheid in beide Kamers. De behandeling van de verschillende begrotingen van de departementen moet uitwijzen in hoeverre en waar er nog wijzigingen plaatsvinden. Het gevolg daarvan is dat het op dit moment op sommige onderwerpen onzeker is wat de doorwerking daarvan op de provincie is.

Naast voorgenoemd procesmatig risico, zijn hieronder een aantal belangrijke risico's genoemd:

- Geopolitieke conflicten verhogen onzekerheden en risico's met prijsstijgingen tot gevolg. Belangrijk risico, ook voor de uitvoering van de provinciale taken.
- Het Rijk constateert dat de arbeidsmarkt nog steeds krap is. Tegelijkertijd is er sprake van vergrijzing en beperkte groei van het arbeidsaanbod. Dit resulteert in het risico dat de provincie Zuid-Holland onvoldoende in staat is om beschikbare financiële middelen om te zetten in maatschappelijke resultaten als gevolg van beperkte personele uitvoeringscapaciteit..
- Hervormingen bij het Rijk op het ambtenarenapparaat kunnen meer druk leggen op de provincie doordat taken worden doorgeschoven. Van groot belang voor de provincie is dat daar dan ook bijbehorende financiën tegenover staan. Vooralsnog lopen we als provincie het risico dat we te weinig middelen krijgen voor de taken die vanuit het Rijk worden doorgeschoven.
- Daarnaast bestaat het risico dat de interbestuurlijke samenwerking onder druk komt te staan. Het kabinet zet in op versterking van interbestuurlijke samenwerking en werkt samen met medeoverheden aan een interbestuurlijke samenwerkingsagenda. Daarbij is aandacht voor een goede balans tussen, taken, ambities en middelen cruciaal van belang.
- Ruimtegebruik: op verschillende onderwerpen wil het Rijk stappen zetten (Wonen, Natuur, Stikstof, Energie, Mobiliteit etc.) Het toekennen van extra middelen aan deze onderwerpen biedt kansen voor PZH, maar brengt ook een belangrijk risico met zich mee. Al deze onderwerpen doen tegelijkertijd een beroep op dezelfde toch al schaarse ruimte wat een risico vormt voor de (voortgang van) de uitvoering. Een integrale benadering van deze onderwerpen vormt een mogelijke oplossing. Waar in het coalitieakkoord nog werd gesproken over gebiedsgerichte aanpak (in samenwerking met medeoverheden en andere stakeholders), zien we dit in de Miljoenennota niet terug.

Economisch beeld

Naar verwachting zet de economische groei door met +1,4% in 2026 en +1,2% in 2027, daarmee is de verwachte groei in 2027 met 0,1% naar boven bijgesteld, maar het kabinet benadrukt dat deze groei onder druk staat. Dit komt onder andere door geopolitieke spanningen en veranderingen in de internationale handel. Tegelijkertijd staat het toekomstige groeivermogen onder druk doordat de afgelopen jaren een steeds groter deel van de middelen worden besteed aan consumptieve uitgaven, zoals zorg en sociale zekerheid waardoor de groei van publieke investeringen achterloopt op de groei van de consumptieve uitgaven. Het kabinet gaat de komende periode inzetten op hervormingen die het verdienvermogen van Nederland moeten versterken en de ruimte voor publieke en private investeringen moet vergroten.

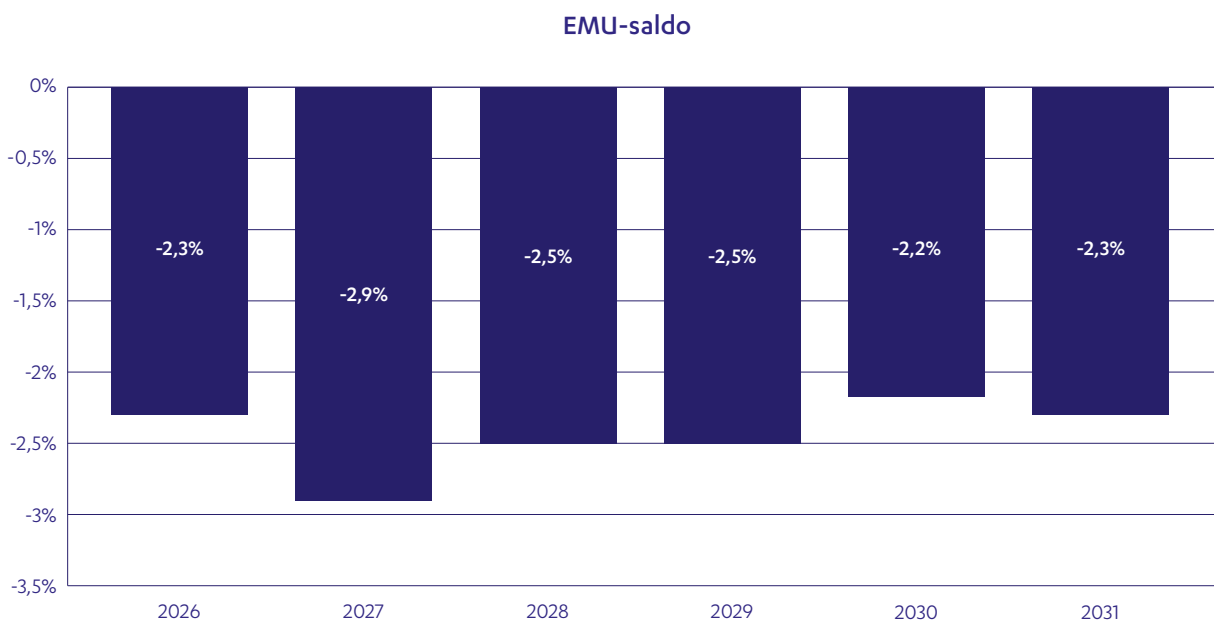
In de periode 2027 komt de geraamde bbp-groei uit op 1,2% in de periode 2028 – 2030 komt de geraamde bbp-groei uit op een gemiddelde van 1,4% per jaar.

Ook de koopkracht blijft zich ontwikkelen. Door de keuzes die het kabinet maakt in deze miljoenennota is de voorspelling dat de koopkracht in 2027 met 0,1% daalt. Dit komt met name door een combinatie van aanhoudende inflatie, hogere collectieve lasten zoals de vrijheidsbijdrage, en stijgende zorgpremies. De positieve loonontwikkeling en de fiscale maatregelen van het kabinet zijn niet voldoende om deze effecten te compenseren.

Financieel beeld

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de ontwikkeling van het overheidssaldo en de overheidsschuld, maar ook bij relevante zaken uit het Provinciefonds en ontwikkelingen met betrekking tot subsidies. Daarnaast wordt er dieper ingegaan op de taakstellingen die de rijksoverheid de komende jaren moet bewerkstelligen.

Het overheidssaldo (ook wel het EMU-saldo genoemd) is het verschil tussen de inkomsten en de uitgaven van de overheid. Bij het overheidssaldo wordt de Europese grenswaarde van -3% van het bruto binnenlands product gehanteerd; deze grenswaarde komt voort uit het Stabiliteits- en Groeipact. De komende jaren blijft het overheidssaldo binnen de grenswaarde van -3,0% van het bbp. In 2026 komt het tekort naar verwachting uit op -2,3% bbp en in 2027 op -2,9% bbp. In de jaren daarna zal het saldo naar verwachting uitkomen op -2,5% bbp.

Overheidsschuld

De overheidsschuld betreft de staatsschuld en de schulden van decentrale overheden en sociale verzekeringsinstellingen. In het Stabiliteits- en Groeipact wordt een referentiewaarde van 60% van het bruto binnenlands product gehanteerd. De komende kabinetsperiode neemt de overheidsschuld toe van 45,6% bbp in 2026 naar 49,6% bbp in 2031. Hiermee blijft de schuld binnen de gestelde Europese referentiewaarde van 60% bbp.

Hoge publieke schulden kunnen leiden tot hogere financieringslasten voor burgers en bedrijven maar ook voor decentrale overheden. Dit brengt het risico met zich mee dat de Provincie in de toekomst geconfronteerd wordt met hogere financieringslasten waardoor de rentelasten een groter beslag zullen leggen op de provinciale begroting.

Ontwikkelingen Provinciefonds

Vanaf 2027 treedt het nieuwe verdeelmodel van het Provinciefonds in werking. In de Miljoenennota wordt niet specifiek ingegaan op de ontwikkelingen omtrent het Provinciefonds. De Miljoenennota geeft met name inzicht in de ontwikkeling van de omvang van het fonds door de jaarlijkse bijstelling van het accres en de effecten vanuit het BCF. De begroting laat zien dat de toename in het provinciefonds met name gedreven wordt door de ontwikkeling van het accres o.b.v. de bbp-systematiek.

Tezamen met de Miljoenennota is ook de septembercirculaire gepubliceerd. Een eerste analyse laat een bevestiging zien van de verwachte structurele effecten als gevolg van het nieuwe verdeelmodel. De provincie Zuid-Holland ziet voor 2026 een verhoging van de uitkering uit het provinciefonds van +36 mln, in 2027 laat het model een effect zien van + 12,5 mln ten opzichte van de Meicirculaire.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De Provincie Zuid-Holland werkt samen met diverse ministeries. Dit kunnen inhoudelijke samenwerkingen zijn, maar in sommige gevallen maakt Zuid-Holland (of één van onze samenwerkingspartners) ook gebruik van subsidies die door ministeries worden verstrekt. Juist omdat er door verschillende ministeries op dit moment taakstellingen worden ingevoerd (niet alleen op de apparaatskosten, maar ook op subsidies) kan dit gevolgen hebben voor de manier waarop wij op samenwerken met de Rijksoverheid. Aandachtspunt hierbij is in hoeverre de beoogde taakstelling effect kan hebben op de interbestuurlijke samenwerkingsagenda.

Justitie en Veiligheid

Nederland blijft één van de veiligste landen van de wereld met een robuuste rechtsstaat. De laatste vijf jaar is er echter sprake van een negatieve ontwikkeling: zowel de criminaliteit als het gevoel van onveiligheid stijgen weer in Nederland. Ondernijning erodeert de rechtsstaat. Als we om ons heen kijken vinden er grootschalige oorlogshandelingen plaats op en rond het Europese continent en zien we veel buitenlandse inmenging in Nederland.

Het kabinet stelt daarom als prioriteit om ondernijnende criminaliteit aan te pakken en de maatschappij weerbaarder te maken tegen criminaliteit, buitenlandse inmenging en rampen.

Drugsaanpak

Eén van de meest in het oog springende beleidskeuzes van het kabinet Jetten is de aanpak van de vijf grote logistieke knooppunten in het kader van het terugdringen van de vraag en aanbod naar drugs. Het kabinet tuigt een Specifieke Uitkering (SPUK) op voor de Mainports 2027–2030. Een mainport is een strategisch logistiek knooppunt waar grote hoeveelheden goederen en passagiers vanuit de hele wereld samenkomen en worden verdeeld. Twee van de vijf mainports liggen in de Provincie Zuid-Holland, namelijk de Rotterdamse Haven en de bloemenveilingen in de gemeente Westland. Het doel van de SPUK is het terugdringen van drugssmokkel en het weerbaarder maken van de logistieke infrastructuur tegen georganiseerde criminaliteit. In totaal stelt het kabinet 30,49 miljoen euro beschikbaar voor de vijf logistieke knooppunten. Hiervan wordt er 18,62 miljoen euro voor de Rotterdamse Haven en 1,7 miljoen euro voor de bloemenveilingen in de gemeente Westland beschikbaar gesteld. De bedragen worden beschikbaar gesteld aan de gemeenten Rotterdam en Westland. Voor de Provincie Zuid-Holland is het positief dat het kabinet geld vrijmaakt voor de twee in de provincie gelegen mainports, aangezien deze twee mainports belangrijke pijlers binnen de Zuid-Hollandse economie zijn. Het kan daarom een positief effect hebben op niet alleen de veiligheid binnen de provincie, maar ook op de economie.

Tegelijkertijd blijft er in 2027 net als in 2026 3 miljoen euro beschikbaar vanuit het Rijk als een bijdrage aan het gemeentefonds en het provinciefonds als bijdrage voor de kosten van het opruimen van drugsafval. Zowel het ministerie van Justitie & Veiligheid als het ministerie Infrastructuur & Waterstaat dragen hiervoor 1,5 miljoen euro voor af.

Ondernijning

In een wat breder perspectief dan enkel de mainports stelt het kabinet Jetten ook geld beschikbaar in de strijd tegen ondernijning. Ondernijning ontstaat wanneer criminelen legale bedrijven, diensten en personen inzetten voor illegale activiteiten, waardoor de grenzen tussen de maatschappij en criminelen vervagen. Er bestaan landelijk 10 Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC's) die zich richten op de bestrijding van ondernijnende criminaliteit. De RIEC's zijn samenwerkingsverbanden van onder meer gemeenten, provincies, politie, OM en Belastingdienst. Voor de Provincie Zuid-Holland is dit dus vooral relevant als partner in de regionale aanpak van ondernijning. De Provincie Zuid-Holland neemt deel aan de RIEC's Den Haag en Rotterdam. Voor beide RIEC's wordt 6,6 miljoen euro beschikbaar gesteld via de gemeenten Den Haag en Rotterdam in 2027, waar de ter beschikkingstelling voor beide RIEC's in 2026 6,36 miljoen euro was. Dit is een stijging van 3,76%.

Aanpak corruptie

Meer directe invloed op de provincie binnen de begroting van Justitie & Veiligheid valt binnen de aanpak van corruptie. Samen met de minister van Binnenlandse zaken pakt Justitie & Veiligheid de grootste kwetsbaarheden aan: bij de Rijksoverheid, bij medeoverheden maar ook in de private sector.

Dan gaat het om maatregelen zoals het uitvoeren van risicoanalyses, autorisatiebeheer en het bewust maken van medewerkers. In 2027 wordt de Europese anti-corruptierichtlijn geïmplementeerd en zal er een anti-corruptietraining voor ambtenaren worden ontwikkeld, waar mogelijk op aangesloten kan worden.

Rampenbestrijding en crisisbeheersing

Op basis van bestuurlijke afspraken met het Veiligheidsberaad en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) wordt de Brede Doeluitkering Rampenbestrijding (BDuR) per 2027 structureel opgehoogd in het kader van de versterking van de regionale en lokale weerbaarheid. Hiermee investeert het kabinet onder andere in een landelijk netwerk van noodsteunpunten en de versterking van de veiligheidsregio's waar het weerbaarheid betreft. De begroting wordt hiervoor landelijk structureel verhoogd. Zo is er €293,719 mln. in 2027 beschikbaar, tegenover €276,775 mln. in 2026. Dat is een stijging van 6,1%. Voor Zuid-Holland betekent dit dat de veiligheidsregio's binnen de provincie – waaronder Rotterdam-Rijnmond, Haaglanden, Hollands Midden en Zuid-Holland Zuid – hiermee te maken krijgen. De begroting verdeelt het bedrag nog niet per veiligheidsregio; de precieze bedragen worden volgens Justitie & Veiligheid later aan de veiligheidsregio's bekendgemaakt.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

We zien binnen de begroting van Justitie en Veiligheid een aantal positieve aandachtspunten voorbijkomen, zoals het beschikbaar stellen van geld om de invoer van drugs in twee Zuid-Hollandse mainports tegen te gaan en de blijvende inzet om de regionale aanpak van ondermijning te versterken. Ook op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing zien we de structurele verhoging van de Brede Doeluitkering Rampenbestrijding als een positieve ontwikkeling.

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De doelstellingen van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties richten zich op het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid, het beschermen van de democratische instituties en het toewerken naar één overheid die beter aansluit op de behoeften van inwoners en regio's. Hierbij wordt ingezet op een sterker samenspel tussen Rijk, provincies, gemeenten en maatschappelijke organisaties.

Om dit te bewerkstelligen past een overheid die eenvoudiger, betrouwbaarder en slagvaardiger opereert. Dit wordt getracht door beleid eenvoudiger te maken en de mogelijkheid van digitalisering en artificial intelligence (AI) beter te benutten.

Digitale overheid en dienstverlening

Het digitaliseringsbeleid wordt ondergebracht bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, terwijl de verantwoordelijkheid voor de uitvoering en doorontwikkeling bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties blijft. Er wordt geïnvesteerd in kennisontwikkeling, opleiding en een aantrekkelijke werkomgeving voor digitaliseringsprofessionals. Daarbij is er ook aandacht voor de verdere ontwikkeling en implementatie van AI-toepassingen binnen de overheid.

Er wordt circa €509 mln. uitgegeven aan de overheidsdienstverlening en de informatiesamenleving. Hiervan gaat ruim €360 mln. naar de opzet van een generieke digitale infrastructuur (GDI); na 2031 zal dit bedrag afnemen naar €335 mln. Het toewerken naar een hoogwaardige dienstverlening vanuit het uitgangspunt van één overheid zal circa €29 mln. kosten in 2027, oplopend naar €129 mln. per jaar tot 2031. Daarnaast zullen de provincies €117.000 structureel ontvangen tot 2031 om hun dienstverlening en informatiebeleid te verbeteren.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De standaardisatie van landelijke voorzieningen en digitale overheidsdiensten kunnen zorgen voor een vereenvoudiging in de uitwisseling van gegevens. Tegelijkertijd zal dit wel méér vragen vanuit de provincie om aan deze standaarden te voldoen. Hiervoor is budget beschikbaar. Daarnaast sluit de ambitie dat inwoners één overheid ervaren aan bij de integrale dienstverlening tussen bestuurslagen.

Het is nog onzeker hoe de nieuwe rolverdeling van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zal uitpakken. Eventuele bezuinigingen op de Rijksdienst kunnen gevolgen hebben op de uitvoeringskracht en daarmee ook de snelheid en kwaliteit van de ontwikkeling van de digitale overheid.

Interbestuurlijke verhoudingen en decentraal bestuur

Om de veerkracht van de samenleving te vergroten, worden er extra middelen ingezet om de weerbaarheid van medeoverheden tegen hybride en militaire dreigingen te versterken. Dit is in het kader van de interbestuurlijke samenwerkingsagenda's.

Er wordt cumulatief €473 mln. vrijgemaakt tot 2035 om de positie van medeoverheden te versterken. Dit bedrag neemt stapsgewijs toe van €20 mln. naar €60 mln. per jaar op structurele basis, in ieder geval tot en met 2031.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De investeringen in de maatschappelijke weerbaarheid bij medeoverheden zijn gunstig. Aan de andere kant brengt dit onduidelijkheid wat onder maatschappelijke weerbaarheid wordt verstaan. Door hier meer duiding aan te geven, kan het helderheid scheppen voor eventuele taken en/of verantwoordelijkheden voor de provincie. Het ligt voor de hand dat een deel van de beschikbare middelen bij gemeenten terecht komt aangezien zij dicht bij de inwoners staan dan de provincie.

Doordat de Interbestuurlijke Samenwerkingsagenda nog niet is afgerond, moet de invulling, verdeling van middelen en gevolgen voor de provincie nog worden uitgewerkt.

Regionale samenwerking en strategische agenda's

Het versterken van regio's door samenwerking en de positie van regio's binnen het openbaar bestuur nemen verder toe, ook dankzij een visie die begin 2027 wordt verwacht. Deze visie moet het Rijk meer instrumenten geven om regie te voeren op het gebied van regionalisering. Dit richt zich op de bestuurskracht, de uitvoeringskracht en de schaalgrootte van gemeenten en provincies. Daarbij wordt aangesloten bij bestaande programma's zoals de Regio Deals.

Er wordt circa €5,7 mln. extra beschikbaar gesteld voor bestuur en regio's. Tegelijkertijd worden de subsidies met €4,5 mln. verlaagd tot €1,2 mln. in 2027. In 2031 zal dit bedrag afgenomen zijn tot €204.000. Daartegenover staat een investering van €10,2 mln. in opdrachten tot €19,3 mln. Dit gaat om een eenmalige impuls. In de daaropvolgende vier jaar neemt dit bedrag weer af tot €3,4 mln. Voor de ontwikkeling en uitvoering van de strategische agenda's worden geen aanvullende middelen beschikbaar gesteld. De inzet moet plaatsvinden binnen bestaande budgetten en programma's, waaronder de reeds lopende Regio Deals.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De professionalisering van de regionale samenwerking is nuttig maar kan worden gezien als een risico voor de provincie als democratisch gekozen middenbestuur. De kans is aanwezig dat de provincie wordt overgeslagen bij deze toenemende regionalisering. Het is nog onduidelijk wat de rolverdeling zal zijn in de aangekondigde visie. Voor de provincie zijn de inhoud en de bijbehorende instrumenten bepalend voor de betekenis van de regionalisering.

De strategische agenda's worden gezien als een belangrijk instrument om de bestaande Regio Deals voort te zetten. Binnen de provincie lijken deze te worden benut als vervolg op deze samenwerking. Tegelijkertijd is het onduidelijk welke concrete ondersteuning en meerwaarde het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kan bieden. Het succes van de agenda's is afhankelijk van de actieve betrokkenheid van andere ministeries.

Participatie

Dit beleidsdossier krijgt geen specifieke plek in de Miljoenennota 2027 maar komt wel terug in de diverse beleidsterreinen. Om toe te werken naar een veerkrachtige samenleving, het herstel van vertrouwen en een betere publieke dienstverlening, is inzet nodig op het eerder en beter betrekken van inwoners en uitvoeringsorganisaties. Dit is zowel bij de ontwikkeling van beleid als bij de uitvoering ervan. Participatie wordt hiermee benaderd als een middel om beleid uitvoerbaarder te maken en het maatschappelijk draagvlak te vergroten.

Er wordt geen specifiek budget beschikbaar gesteld, deze lopen indirect via investeringen in de verbetering van de publieke dienstverlening en de programma's gericht op samenhang en weerbaarheid.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De nadruk op samenwerking met medeoverheden en betrokkenheid van inwoners sluit goed aan bij de provinciale aanpak van onder meer gebiedsontwikkeling, energietransitie, natuur en mobiliteit. Tegelijkertijd ontbreken er financiële impulsen waardoor er voor de provincie weinig verandert. De invulling van participatie gebeurt grotendeels op regionaal en lokaal niveau.

Het is nog onzeker in hoeverre participatie in de praktijk prioriteit zal krijgen ten opzichte van andere grote maatschappelijke opgaven.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is verantwoordelijk voor een veelheid aan onderwerpen die slechts deels aansluiten bij de beleidsverantwoordelijkheden van de provincie. In dit hoofdstuk zal daarom vooral worden stilgestaan bij de beleidsvoornemens en financiële keuzes rondom erfgoed en cultuur.

Onderwijs en wetenschap

In de Miljoenennota zijn vanaf 2027 structurele investeringen aangekondigd van €346 mln. per jaar voor de versterking van de randvoorwaarden en de professionalisering van onderwijspersoneel op teamniveau. Daarnaast wordt structureel €79 mln. per jaar uitgetrokken voor het bevorderen van de zij-instrooming van leraren, oplopend tot €88 mln. per jaar.

Het kabinet stelt voor het mbo directer te koppelen aan regionale arbeidsmarkttekorten. Hiervoor moeten het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en regionale partners structureel samenwerken.

Eerdere bezuinigingen op wetenschappelijk onderzoek worden deels teruggedraaid. Het kabinet investeert hiervoor structureel €428 mln. Daarnaast wordt €132 mln. uitgetrokken om wo- en hbo-studenten gericht op te leiden in studierichtingen zoals digitalisering en AI, veiligheid en weerbaarheid, energie- en limaattechnologie en life sciences & biotechnologie.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De Provincie Zuid-Holland beschouwt deze investeringen in professionalisering, zijinstroom en kansen-gelijkheid als positief. Met name in de grote steden kent de provincie onderwijsregio's met aanzienlijke lerarentekorten en onderwijsachterstanden. Hoewel extra budget niet automatisch leidt tot meer leraren, biedt het wel kansen om deze achterstanden terug te dringen. De koppeling van het mbo aan regionale arbeidsmarkttekorten sluiten aan bij de Human Capital Agenda. Met name cruciale sectoren waarin momenteel personeelstekorten bestaan, zoals de techniek, havenindustrie en tuinbouw, kunnen hiervan profiteren. Daarnaast is Zuid-Holland, als kennisregio met drie grote universiteiten, positief over de investeringen in wetenschappelijk onderzoek en de gerichtere sturing op voor de toekomst belangrijke studie- en onderzoeksrichtingen.

Cultuur en erfgoed

De rijksbegroting 2027 laat zien dat het kabinet de bestaande koers voor cultuur, erfgoed en bibliotheken grotendeels voortzet. Daarbij blijft aandacht bestaan voor de instandhouding van monumenten, de positie van erfgoed binnen ruimtelijke ontwikkelingen, de toegankelijkheid van cultuur voor een breed publiek en de versterking van basisvaardigheden via bibliotheken, met op enkele onderdelen aanvullende investeringen en een verdere verankering van wettelijke taken voor medeoverheden.

Er wordt in 2027 ruim €175 mln. beschikbaar gesteld voor monumentenzorg. Dit is lager dan de gereconstrueerde stand na de eerste suppletoire begroting 2026. Tegelijk stijgen de subsidies en opdrachten voor de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Voor deze drie posten resulteert dit in een totale daling van €209 duizend.

Voor molens is de maximale subsidiabele kostenbasis sinds 2026 verhoogd van €72.500 naar €95.000. Dit is eerder vastgesteld beleid. Ook is er in 2026 en 2027 €45 mln. incidenteel beschikbaar gemaakt voor grote restauratieopgaven van Rijksmonumenten. Per jaar is dit dus €22,5 mln.

Het Rijk blijft investeren in het doorgeven, levend houden en toegankelijk van materieel en immaterieel erfgoed voor volgende generaties en daarmee ook het in goede staat houden van de rijksmonumenten. Ook dient erfgoed gepresenteerd te worden aan een breed publiek vanuit alle lagen van de samenleving. Er wordt ingezet op het behoud en de inpassing van erfgoed bij de grote transitie in de leefomgeving, via het programma Erfgoed en leefomgeving: een toekomst met een verleden. Tevens is er is blijvend aandacht bij het rijk voor Maritiem erfgoed.

Erfgoed en ruimte

Erfgoed wordt beschouwd als onderdeel van een integrale benadering van ruimtelijke kwaliteit en gebiedsontwikkeling. Het Rijk zet de bestaande lijn voort om erfgoed als kwaliteit van de leefomgeving te behouden en te benutten bij maatschappelijke transitie. Tegelijkertijd zet het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in op versnelling van woningbouw. Er is geen specifieke intensivering of extensivering voor erfgoed in relatie tot de leefomgeving zichtbaar in de Miljoenennota.

Bibliotheken

Verschillende onderzoeken, zoals PISA, laten zien dat het noodzakelijk is om taal nu echt op de eerste plaats te zetten en de bestaande aanpak aan te scherpen. Het kabinet zet meer in op het verbeteren van basisvaardigheden voor jongeren en ouderen. Op dit vlak wordt samengewerkt tussen onderwijs en bibliotheken. Het kabinet wil dat iedereen in Nederland binnen redelijke afstand toegang heeft tot een volwaardige openbare bibliotheek. Naar verwachting treedt in 2027 de gewijzigde Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) in werking, waarmee gemeenten en provincies een wettelijke zorgplicht krijgen voor respectievelijk bibliotheken en provinciale ondersteuningsinstellingen, en provincies toezicht gaan houden op de gemeentelijke uitvoering. Dit bouwt voort op bestaand beleid en gaat gepaard met extra investeringen in onderwijs, bibliotheken en basisvaardigheden zoals leesbevordering. De huidige specifieke financiering voor versterking van het bibliotheekstelsel via een decentralisatie-uitkering wordt vanaf 2027 structureel onderdeel van het Gemeentefonds.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

We zien in de voorstellen van het kabinet vooral een voortzetting van beleid, zonder grote wijzigingen in beleid en financiering.

Voor monumenten en restauraties bieden de rijksregelingen extra mogelijkheden, vooral voor historische molens en grote restauratieopgaven die de provinciale financieringsruimte overstijgen.

Op het gebied van erfgoed in de leefomgeving sluit de koers van het Rijk goed aan bij de provinciale inzet, al neemt de druk toe om erfgoedbelangen te borgen tegenover woningbouwopgaven en gebiedsontwikkelingen. De voorgenomen wetswijziging en structurele financiering voor bibliotheken versterken de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio en de samenwerking tussen het onderwijs en bibliotheken. Een negatief punt is dat financiering, capaciteitsversterking en toekomstige verdeling van middelen op enkele punten onzeker blijven.

Defensie

Door de toenemende geopolitieke spanningen is er in Nederland momenteel geen sprake van oorlog, maar ook niet volledig van vrede. Nederland bevindt zich in de zogenoemde grijze zone, waarin cyberaanvallen, spionage, sabotage en desinformatie aan de orde van de dag zijn. Hierdoor staan onze veiligheid en manier van leven onder druk. Het ministerie van Defensie wil daarom investeren in een moderne en toekomstbestendige krijgsmacht.

Het kabinet-Jetten investeert in 2027 fors in de versterking van de krijgsmacht. De geraamde defensie-uitgaven bedragen €28,9 miljard (€3,1 miljard voor militaire steun aan Oekraïne). Met deze investeringen wil het kabinet de Nederlandse defensie-uitgaven stapsgewijs laten toegroeien naar de NAVO-norm van 3,5% van het bruto binnenlands product in 2035.

Een van de belangrijkste doelstellingen voor 2027 is de verdere uitbreiding van de krijgsmacht. Defensie wil zowel het aantal medewerkers als de flexibele schil vergroten, zodat in een conflictsituatie snel kan worden opgeschaald. Daarnaast streeft het ministerie naar een evenwichtigere man-vrouwverhouding binnen de krijgsmacht, waarbij vrouwen 30% van het personeelsbestand uitmaken.

Ook investeert Defensie in het vergroten van de operationele gereedheid en de strategische autonomie. Dit gebeurt onder meer door de eigen cyberveiligheid en de inlichtingendiensten te versterken, kunstmatige intelligentie toe te passen en verder te werken aan een datagedreven krijgsmacht. Daarnaast wordt geïnvesteerd in verschillende typen satellieten, duurzame brandstoffen en de bouw van nieuwe kazernes.

Om op mogelijke bedreigingen tegen de infrastructuur in de Noordzee te kunnen handelen, wordt het National Maritime Security Centre (NMSC) opgericht. Om de industrie en innovatie verder te versnellen, wil het ministerie starten met de Defensie Innovatie Opschalingsautoriteit. Die Autoriteit brengt militaire en dual-use toepassingen samen tussen de uitdagingen van de Nederlandse krijgsmacht en de kennis uit het bedrijfsleven.

De Defensie Strategie voor Industrie en Innovatie 2025-2029 identificeert ruimtetechnologie als één van de focusgebieden en draagt daarmee bij aan versnelde technologieontwikkeling in samenwerking met de nationale en internationale ruimtesector.

Tot slot wil Defensie de Europese defensie-industrie verder versterken. Dit betekent dat er meer wordt gekocht bij Europese bedrijven en aankopen samen met Europese partners worden gefinancierd. Internationale partnerschappen en samenwerkingsverbanden worden verder versterkt door de samenwerking uit te breiden met nieuwe partners in West-Afrika, de Indo-Pacific en het Midden-Oosten. Ook zal Defensie in 2027 investeren in de veiligheid voor het Caribisch deel van het Koninkrijk. In EU-verband werkt Defensie verder mee aan de Omnibus-wetgeving om juridische belemmeringen voor defensiegereedheid weg te nemen. Deze juridische belemmeringen ziet het ministerie ook in eigen land, daarom werkt Defensie aan de Wet op de defensiegereedheid, de herziening van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 en de herziening van de Oorlogswet.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De voorgenomen investeringen in innovatie bieden kansen voor Zuid-Holland. Van de totale defensie-uitgaven in 2027 is circa €14,1 miljard bestemd voor investeringen en innovatie. De inzet op drones, satellieten, kunstmatige intelligentie en datagedreven toepassingen sluit goed aan bij de sterke kennis- en innovatiepositie van Zuid-Holland en biedt daarmee kansen voor Zuid-Hollandse bedrijven. Ook de oprichting van de Defensie Innovatie Opschalingsautoriteit kan kansen bieden voor Zuid-Hollandse bedrijven. De oprichting van het National Maritime Security Centre (NMSC) past daarnaast goed bij de ambitie van Zuid-Holland om te investeren in maritieme (onbemenste) systemen.

Infrastructuur en Waterstaat

De begroting van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gaat in op belangrijke maatschappelijke opgaven waar de Provincie Zuid-Holland een grote rol in speelt: de uitdagingen rondom infrastructuur en openbaar vervoer, maar ook water gerelateerde onderwerpen, zoals waterkwaliteit, klimaatadaptatie, voldoende zoet water en bescherming tegen wateroverlast. Daarnaast heeft de begroting ook aandacht voor zaken als Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH), omgevingsveiligheid en luchtkwaliteit.

Infrastructuur en openbaar vervoer

Infrastructuur

De Miljoenennota 2027 laat zien dat het kabinet extra middelen vrijmaakt voor beheer, onderhoud en vervanging van Rijksinfrastructuur. Via het coalitieakkoord wordt hiervoor in totaal €10 miljard beschikbaar gesteld. Voor het Mobiliteitsfonds betekent dit dat tot en met 2035 €3,5 miljard extra beschikbaar komt boven op de bestaande middelen en vanaf 2036 structureel €300 miljoen per jaar extra. Daarnaast reserveert het kabinet middelen voor regionale mobiliteit en ontsluiting van infrastructuur: €100 miljoen in 2028, € 200 miljoen in 2029 en vanaf 2030 structureel €300 miljoen per jaar.

De aanvullende middelen zijn hard nodig voor de instandhoudingsopgave waar het Rijk voor staat. Tegelijkertijd resteert met deze investeringen een aanzienlijke financiële opgave. Het kabinet zet de ingezette herprioritering van infrastructuurprojecten voort en legt daarbij de nadruk op beheer, onderhoud en vervanging van bestaande netwerken. Voor veel aanleg- en bereikbaarheidsprojecten zijn in deze Miljoenennota geen nieuwe financiële besluiten opgenomen. De verdere uitwerking van de herprioritering zal de komende periode meer duidelijkheid moeten geven over de gevolgen voor afzonderlijke projecten.

Daarnaast wordt in de begroting invulling gegeven aan de eerder aangekondigde reservering van €1,5 miljard voor prioritaire infrastructuurprojecten. Naast het Zuidasdok valt ook de A27 Houten-Hooipolder, waaronder de Merwedeburg, onder deze reservering. De exacte verdeling van de middelen tussen beide projecten wordt in de begroting niet toegelicht.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De extra middelen voor beheer en onderhoud zijn een positieve ontwikkeling. De aanvullende investeringen leiden echter niet tot het wegnemen van de financiële opgave op het Mobiliteitsfonds. Voor veel projecten die van belang zijn voor bereikbaarheid, woningbouw en economische ontwikkeling bestaat daardoor nog geen duidelijkheid over het vervolg.

Daarnaast zijn de middelen voor regionale mobiliteit en ontsluiting relevant voor Zuid-Holland. Op dit moment ontbreekt echter duidelijkheid over de criteria op basis waarvan deze middelen worden verdeeld. Ook is niet duidelijk welke rol deze middelen gaan spelen binnen de lopende herprioritering van infrastructuurprojecten. Voor Zuid-Holland blijft het van belang dat bij toekomstige keuzes wordt gekeken naar woningbouw, economisch vermogen, internationale bereikbaarheid, leveringszekerheid en eerder gemaakte afspraken tussen Rijk en regio.

Voor Zuid-Holland is het positief dat de eerder aangekondigde reservering voor de A27 Houten-Hooipolder, waaronder de Merwedeburg, is verwerkt in de begroting. De begroting maakt niet inzichtelijk welk deel van de €1,5 miljard voor prioritaire infrastructuurprojecten beschikbaar komt voor de A27 Houten-Hooipolder.

Openbaar vervoer en spoor

Op het gebied van openbaar vervoer en spoor bevat de Miljoenennota beperkt nieuw beleid. Wel zijn verschillende kasschuiven zichtbaar binnen het Mobiliteitsfonds. Zo wordt €185 miljoen van 2027 naar 2026 geschoven om beter aan te sluiten bij de programmering van onder meer het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer (PHS), ERTMS en projecten binnen het personenvervoer. Daarnaast wordt €12 miljoen van eerder beschikbaar gestelde OV-middelen doorgeschoven naar 2028 voor systeemtaken binnen het openbaar vervoer.

Voor Zuid-Holland relevante spooropgaven, waaronder de MerwedeLingelijn, de Oude Lijn en de maatregelen rond Tractie- en Energievoorziening, bevat de Miljoenennota geen nieuwe financiële besluiten. Ook voor Leiden-Utrecht Beter Bereikbaar zijn geen expliciete nieuwe budgettaire keuzes zichtbaar.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Het is positief dat voor Zuid-Holland belangrijke spooropgaven onderdeel blijven van het gesprek over bereikbaarheid en verstedelijking. Met name de MerwedeLingelijn, de Oude Lijn en de maatregelen voor Tractie- en Energievoorziening zijn van belang voor de bereikbaarheid van de provincie en de realisatie van woningbouwopgaven.

Tegelijkertijd biedt de Miljoenennota weinig duidelijkheid over aanvullende investeringen of vervolgbesluiten. Voor Zuid-Holland blijft het daarom van belang dat eerder gemaakte afspraken tussen Rijk en regio worden nagekomen, in het bijzonder waar bereikbaarheid, verstedelijking en woningbouw samenkomen.

Fiets en verkeersveiligheid

Het kabinet blijft inzetten op actieve mobiliteit en verkeersveiligheid. Via het Nationaal Toekomstbeeld Fiets wordt vastgehouden aan de ambitie om in 2027 twintig procent meer fietskilometers te realiseren. Daarnaast wordt ingezet op fietsveiligheid, meer fietshelmgebruik, de aanpak van fatbikes en verschillende gedrags- en handhavingsmaatregelen. Opvallend is dat in de begroting geen nieuwe investeringen zichtbaar zijn die direct gekoppeld zijn aan de doelstelling van twintig procent meer fietskilometers. Ook voor snelfietsroutes is na 2027 geen duidelijk financieel vervolg opgenomen. Het huidige budget bedraagt €43 miljoen.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De aandacht voor fietsveiligheid sluit goed aan bij de provinciale ambities. Tegelijkertijd ontbreekt een duidelijke financiële vertaling van de ambitie om Nederlanders vaker en verder te laten fietsen.

Voor Zuid-Holland zijn investeringen in hoogwaardige fietsverbindingen, snelfietsroutes en ketenmobiliteit van groot belang voor de bereikbaarheid en de verstedelijkingsopgave. De begroting biedt hiervoor op dit moment beperkt concreet perspectief.

Slimme en schone mobiliteit

Het kabinet zet in op verdere digitalisering van mobiliteit en infrastructuur. Daarbij gaat het onder meer om het Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata, intelligente transportsystemen, digitalisering van logistieke ketens en de verdere uitrol van ERTMS. Voor het Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata blijft circa €141 miljoen beschikbaar. Daarnaast is in 2027 onder meer €16,6 miljoen beschikbaar voor Innovatie en Intelligente Transportsystemen en €18,8 miljoen voor Dutch Metropolitan Innovations.

Op het gebied van verduurzaming wordt ingezet op laadinfrastructuur, emissievrije logistiek, verduurzaming van de binnenvaart en Schoon en Emissieloos Bouwen. Ook wordt de vrachtwagenheffing ingevoerd. De opbrengsten worden via de terugsluis ingezet voor verduurzaming van de transportsector. Door een tijdelijke verlaging van de tarieven leidt dit naar verwachting tot circa €80 miljoen minder middelen voor de terugsluis naar verduurzamingsmaatregelen.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Deze investeringen sluiten aan bij Zuid-Hollandse opgaven op het gebied van digitalisering, logistiek, verkeersmanagement, laadinfrastructuur en emissievrije mobiliteit.

Tegelijkertijd blijft voor veel programma's onduidelijk welke middelen daadwerkelijk beschikbaar komen voor provincies en regionale projecten. Daarnaast leidt de lagere opbrengst van de vrachtwagenheffing tot minder middelen voor verduurzamingsmaatregelen.

Goederenvervoer en vaarwegen

Op het gebied van goederenvervoer zet het kabinet de bestaande koers voort. In de Beleidsagenda Goederenvervoer staan multimodaliteit, digitalisering, verduurzaming en weerbaarheid centraal. Hiervoor is binnen het Impulsprogramma Goederenvervoer €79 miljoen beschikbaar voor de periode 2026-2028, waarvan €30 miljoen voor Kijfhoek.

Daarnaast blijft het kabinet inzetten op een modal shift van weg naar water en spoor. De structurele doelstelling van 441.000 containers per jaar blijft gehandhaafd. Voor 2026 en 2027 wordt daarnaast ingezet op een aanvullende modal shift van 200.000 containers per jaar. Voor de modal shiftregeling is in beide jaren jaarlijks €4,5 miljoen beschikbaar.

Voor het hoofdvaarwegennet wordt in 2027 €1,67 miljard geraamd. Daarvan is €548,6 miljoen bestemd voor onderhoud, €431,3 miljoen voor vernieuwing en €177,2 miljoen voor ontwikkeling. Ook hier ligt de nadruk op betrouwbaarheid en instandhouding van bestaande netwerken.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Voor Zuid-Holland zijn betrouwbare vaarwegen en multimodale verbindingen essentieel voor de bereikbaarheid van de Rotterdamse haven en de verbinding met het achterland. Extra investeringen in onderhoud en vernieuwing dragen hieraan bij.

Tegelijkertijd blijft de aandacht in het landelijke modal-shiftbeleid sterk gericht op containerstromen. Voor Zuid-Holland zijn juist ook continentale goederenstromen, economische corridors en inlandterminals van groot belang. Daarnaast blijft aandacht nodig voor de betrouwbaarheid van bruggen, sluizen en vaarwegen, omdat storingen direct gevolgen hebben voor logistieke ketens en de concurrentiepositie van de haven.

Luchtvaart

De luchtvaartbegroting staat in het teken van verduurzaming, innovatie, drones en de verdere uitwerking van beleid rond Schiphol, Rotterdam The Hague Airport en de luchtruimherziening. Voor luchtvaart is in 2027 €187,9 miljoen geraamd. Het grootste deel hiervan gaat naar Luchtvaart in Transitie (€86,7 miljoen), duurzame luchtvaartbrandstoffen (€30,7 miljoen) en geluidsisolatie rond Schiphol (€22,5 miljoen). Daarnaast zet het kabinet in op drones, U-space, elektrisch vliegen en waterstoftoepassingen. Voor de productie en opschaling van duurzame luchtvaartbrandstoffen blijft landelijk €300 miljoen beschikbaar.

Daarbij valt op dat het grootste deel van de middelen terechtkomt bij innovatie, verduurzaming en technologieontwikkeling. Voor onderwerpen die samenhangen met leefomgeving, gezondheid en regionale hinder zijn relatief beperkte middelen zichtbaar.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Voor Zuid-Holland bieden deze investeringen kansen voor kennisinstellingen, de luchtvaartsector, het haven-industrieel cluster en innovatieve toepassingen op het gebied van elektrisch vliegen, waterstof en drones. Tegelijkertijd blijven voor de provincie de gevolgen van het Schipholbeleid, de luchtruimherziening en de ontwikkeling van Rotterdam The Hague Airport van groot belang. Daarbij blijft aandacht nodig voor de regionale verdeling van hinder en voor de gevolgen van toekomstige besluiten voor inwoners van Zuid-Holland.

Overige onderwerpen

Ook op onderwerpen als verkeersveiligheid, militaire mobiliteit, weerbaarheid, binnenvaartverduurzaming en gezonde leefomgeving zet het kabinet grotendeels bestaand beleid voort.

Op het gebied van verkeersveiligheid werkt het kabinet verder aan maatregelen gericht op fietsveiligheid, fatbikes, alcohol- en drugsgebruik in het verkeer en handhaving. Daarnaast besteedt het kabinet meer aandacht aan weerbaarheid en militaire mobiliteit. Daarbij wordt gekeken naar de gevolgen van militaire transportcorridors voor de civiele infrastructuur en wordt ingezet op zogenoemde dual use infrastructuur, die zowel een civiele als militaire functie kan vervullen.

Voor de binnenvaart zet het kabinet de bestaande verduurzamingsmaatregelen voort. In 2027 is onder meer € 16,4 miljoen beschikbaar voor de verduurzaming van binnenvaartschepen, €18,9 miljoen voor walstroomvoorzieningen en €6,3 miljoen voor Zero Emission Services.

Tot slot bevat de begroting beleidsvoornemens op het gebied van gezonde leefomgeving en circulair bouwen. Zo werkt het kabinet verder aan regelgeving rond het gebruik van secundaire bouwstoffen, waaronder staalslakken. De gevolgen hiervan voor beheer- en onderhoudsprojecten van infrastructuur zijn op dit moment nog niet volledig duidelijk.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Voor Zuid-Holland zijn met name de gevolgen van militaire mobiliteit, verduurzaming van de binnenvaart en nieuwe regelgeving rond bouwstoffen relevant. Op deze onderwerpen zijn de beleidsrichtingen grotendeels bekend, maar zijn de gevolgen voor de uitvoering en financiering van provinciale opgaven nog niet altijd duidelijk. De verdere uitwerking van deze maatregelen in de komende jaren zal daarom bepalend zijn voor de betekenis ervan voor de provincie.

Water

Belangrijke thema's binnen de begroting van Infrastructuur en Waterstaat (op het onderdeel 'water') zijn waterkwaliteit, klimaatadaptatie, voldoende zoetwater, bescherming tegen wateroverlast en het principe dat water en bodem sturend moeten zijn bij ruimtelijke ontwikkelingen. Er wordt gewerkt aan een nieuw Nationaal Water Programma voor de periode na 2027 en het Rijk blijft inzetten op actieve communicatie en participatie over de nieuwe Nationale Klimaatadaptatie Strategie. Daarnaast worden er handelingsperspectieven voor extreme neerslag en wateroverlast ontwikkeld en zet het Rijk in op het vergroten van de waterweerbaarheid van inwoners en ondernemers.

Waterkwaliteit en Kaderrichtlijn Water

Het verbeteren van de waterkwaliteit is een belangrijk aandachtspunt. Nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen blijven belangrijke uitdagingen bij de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer wordt gewerkt aan vermindering van de belasting van oppervlaktewater door landbouwactiviteiten. De uitvoering van het nieuwe convenant gewasbeschermingsmiddelen moet bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit. Daarnaast wordt in grondwaterbeschermingsgebieden en andere kwetsbare gebieden ingezet op extensiever agrarisch grondgebruik met vermindering van nutriënten- en gewasbeschermingsmiddelen als expliciet aandachtspunt. De financiële middelen voor gewasbescherming zijn terug te vinden in de LVVN-begroting.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Het is positief dat er meer aandacht is voor water en bodem als sturend principe, wat aansluit bij provinciale ambities voor een toekomstbestendige ruimtelijke inrichting. Het vraagt echter nadere (juridische) uitwerking om dit slagvaardig in te kunnen zetten. Waterkwaliteit is daarnaast een grote opgave: KRW, nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen blijven nadrukkelijk onderdeel van de waterkwaliteitsopgave. Dit raakt direct aan de Zuid-Hollandse open teelten en versterkt de verbinding tussen landbouw- en waterbeleid.

Deltafonds: waterveiligheid, zoetwater en klimaatadaptatie

Het Deltafonds vormt de financiële basis voor het Nederlandse waterbeleid. De nadruk ligt daarbij op waterveiligheid, bescherming tegen overstromingen, voldoende beschikbaarheid van zoetwater en klimaatadaptatie. Het Rijk blijft investeren in het onderhouden en versterken van dijken, dammen, stormvloedkeringen en het kustfundament. Daarnaast zet het Rijk in op het ontwikkelen van handelingsperspectieven voor extreme neerslag en wateroverlast. Via het Deltaprogramma wordt gewerkt aan voldoende beschikbaarheid van zoetwater voor landbouw, natuur, industrie en drinkwatervoorziening. Ook wordt ingezet op klimaatadaptatie en een klimaatbestendige inrichting van gebieden.

Het Deltafonds ontvangt middelen voor onderhoud en de voorbereiding van toekomstige projecten. Tegelijkertijd staat het fonds onder druk door efficiëncymaatregelen en budgettaire herschikkingen. Hierdoor neemt de ruimte voor toekomstige investeringen af en loopt het verwachte tekort richting 2050 op tot circa €12 miljard. Ook op de langere termijn wordt minder budget voorzien voor klimaatadaptatie, zoetwaterbeschikbaarheid en integraal waterbeleid. Voor ruimtelijke adaptatie en klimaatadaptatie wordt het procesgeld voortgezet in de nieuwe planperiode van zes jaar, maar financiering voor de uitvoering van fysieke maatregelen ontbreekt. Hierdoor worden opgaven en kosten in feite doorgeschoven naar toekomstige generaties.

Betekenis voor de provincie Zuid-Holland

De noodzaak om te investeren in het watersysteem blijft toenemen. Het niet tijdig aanpassen aan klimaatverandering vergroot de kwetsbaarheid van Zuid-Holland. De toenemende onzekerheid heeft gevolgen voor onder andere investeringsbereidheid, woningbouw en landbouw. Het tekort aan financiële middelen vanuit het Rijk geeft druk op de eigen financiering voor zoetwaterbeschikbaarheid, waterberging en klimaatbestendige inrichting van gebieden. Daarnaast bestaat er grote financiële onzekerheid over de aanvullende rijksmiddelen die vanaf 2030 nodig zijn voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), waardoor belangrijke projecten voor waterveiligheid en hoogwaterbescherming vertraging kunnen oplopen. Kostenstijgingen door inflatie, materiaalprijzen en arbeidsmarktkrapte kunnen bovendien de wateropgave verder vergroten. En extremere klimaatscenario's kunnen leiden tot aanvullende (nood)investeringen en maatregelen.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

VTH, omgevingsveiligheid en externe veiligheid

De Rijksbegroting bevat geen bijzonderheden wat betreft vergunningverlening, toezicht en handhaving. Wat wel opvalt is de stap die gezet wordt naar alternatieven voor PFAS. Een kenniscentrum moet het gebruik van deze alternatieven stimuleren. Hiermee dringt het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat in samenwerking met betrokken partijen de vraag naar PFAS terug. Ook zijn er middelen gereserveerd voor het VTH-stelsel gereserveerd.

Het budget voor omgevingsveiligheid en externe veiligheid is ongeveer verdubbeld. Echter is de indeling van de begroting van Infrastructuur en Waterstaat op het gebied van omgevingsveiligheid veranderd, waardoor het moeilijk wordt om dit met eerdere jaren te vergelijken. Dit is omdat externe veiligheid niet alleen onder omgevingsveiligheid valt, maar over meerdere onderwerpen is verdeeld.

Betekenis voor de provincie Zuid-Holland

In principe zijn deze ontwikkelingen positief voor de provincie Zuid-Holland. Wel is de vraag of er daadwerkelijk meer middelen beschikbaar zijn dan in voorgaande jaren en waaraan deze middelen precies worden besteed. De provincie is ook positief over de extra middelen voor omgevingsbeleid en externe veiligheid, maar wil graag duidelijkheid over hoeveel groter het beschikbare budget is ten opzichte van voorgaande jaren.

Luchtkwaliteit

In de Rijksbegroting is goed zien dat de doelstellingen van het Schone Luchtakkoord worden nagestreefd. In 2027 zal de implementatie van de richtlijn luchtkwaliteit gereed zijn en hiervoor zal een stappenplan opgesteld worden. Voor het behalen van de nieuwe grenswaarden voor 2030 wordt door het Rijk vooralsnog alleen ingezet op monitoring. Voor onderzoek en monitoring van de luchtkwaliteit wordt aan het RIVM €30.6 miljoen beschikbaar gemaakt. Daarnaast is er een bedrag van €7.8 miljoen vrijgemaakt aan Rijkswaterstaat voor de ondersteuning van het Schone Luchtakkoord en €2.1 miljoen voor de Actieagenda industrie en omwonenden.

Het Rijk heeft aangegeven dat er ambtelijk ingezet wordt op een nieuw samenwerkingsverband met een juridisch bindend karakter. Hierbij zouden nieuwe maatregelen en inzet van het Rijk bijdragen aan het behalen van de nieuwe grenswaarden. Het is echter onduidelijk of dit nieuwe programma (tijdig) zal worden opgezet. De verantwoordelijkheid voor het opzetten van een programma bij dreigende overschrijving van grenswaarden voor de luchtkwaliteit ligt bij de gemeenten.

Betekenis voor de provincie Zuid-Holland

Het lijkt erop dat het Rijk voor het behalen van de nieuwe grenswaarden in 2030 vooralsnog alleen inzet op monitoring en geen nieuw programma met aanvullende maatregelen opzet. Wij vinden dit een gemiste kans. In de binnensteden worden namelijk nog overschrijdingen van stikstofdioxide (NO₂) verwacht wanneer de nieuwe grenswaarden ingaan. Door nu alleen in te zetten op monitoring wordt de verantwoordelijkheid voor het behalen van de nieuwe grenswaarden bij de gemeenten neergelegd.

Ook hebben wij zorgen over het feit dat gemeenten en provincies beperkte handelingsmogelijkheden hebben om een programma op te zetten bij dreigende overschrijding van de grenswaarden voor de luchtkwaliteit.

Economische Zaken

De Nederlandse economie staat voor grote uitdagingen, zoals vergrijzing, geopolitieke spanningen, technologische ontwikkelingen, digitalisering en klimaatverandering. Slimme investeringen zijn nodig om onze welvaart, vrijheid en ons welzijn voor huidige en toekomstige generaties veilig te stellen. Daarom richt het ministerie zich in 2027 op twee speerpunten: een productieve en een weerbare economie.

Een productieve economie

Het ministerie van Economische Zaken streeft naar een structurele economische groei van 1,5%. Als aanvulling op Invest-NL introduceert het kabinet de Nationale Investeringsinstelling (NII) met een startkapitaal van €3,3 miljard euro, die grotere projecten en bedrijven financiert wanneer private financiering niet mogelijk is. Met 'Elke regio telt' investeert het kabinet structureel in regionale verdienkansen van nationaal belang. Om de internationale kennis- en arbeidsmigratie te bevorderen, wordt er €450 mln. per jaar geïnvesteerd. Daarnaast kiest het voor een stabiel fiscaal vestigingsklimaat, eenvoudigere regels en minder regeldruk in samenwerking met medeoverheden. Start-ups en scale-ups krijgen structureel tot €30 mln. per jaar ondersteuning om academische kennis sneller om te zetten in commercieel haalbare producten (valorisatie). Ook verbetert het kabinet de overheidsdienstverlening aan ondernemers. Om het tekort aan fysieke ruimte voor onder meer bedrijventerreinen aan te pakken, voert het ministerie in 2027 samen met decentrale overheden het programma Ruimte voor Economie verder uit. Ook blijft het actief betrokken bij het strategisch industriebeleid.

Nederland moet in 2030 3% van het bruto binnenlands product investeren in onderzoek en ontwikkeling. Het ministerie stimuleert kennisontwikkeling rond AI, data, cloud, 6G en cybersecurity en presenteert een Productiviteitsagenda met innovatie bevorderende acties. Het nieuwe Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie (NADI) gaat technologische oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen ontwikkelen en versnellen. Hier worden in 2027 al een aantal pilotprogramma's voor opgestart. De Nationale Technologiestrategie (NTS) richt zich daarnaast op tien sleuteltechnologieën waarin Nederland een sterke positie wil opbouwen of versterken. Specifiek wordt er €360 miljoen euro per jaar extra geïnvesteerd in het Deep Tech Fonds, waarmee durfkapitaal wordt aangeboden voor deze technologieën. Ook in praktijkgericht onderzoek wordt stapsgewijs geïnvesteerd, tot €85 mln. structureel voor het HBO en MBO.

Het Rijk neemt meer regie over digitale infrastructuur en innovatie, waaronder datacentercapaciteit. Het mededingingsinstrumentarium wordt geactualiseerd om eerlijke concurrentie, transparante prijzen en innovatie voor consumenten en bedrijven te bevorderen. In Europa zet het ministerie in op een modern Meerjarig Financieel Kader (MFK) met een sterk Europees Concurrentievermogensfonds (ECF). Ook bevordert het kabinet een snelle uitvoering van de aanbevelingen uit de rapporten van Draghi, Letta en Wennink.

Een weerbare economie

Het ministerie versterkt de digitale weerbaarheid met beschermende wetgeving, investeringen in belangrijke sectoren en samenwerking met bedrijven. Er is specifieke aandacht voor de bescherming van kinderen en jongeren tegen online risico's, zoals verslavende algoritmes. Het kabinet stelt een minimumleeftijd van 15 jaar in voor sociale media en voert in 2027 het plan van aanpak tegen online discriminatie verder uit. In 2027 wordt verder gewerkt aan de Nederlandse Digitale Dienst (NDD), die de datavolwassenheid van overheidsorganisaties moet vergroten. Ook gaat het ministerie met provincies, gemeenten en waterschappen in gesprek over een overheidsbreed cloudbeleid. Dit beleid moet de afhankelijkheid van clouddiensten verminderen, vooral wanneer er risico's zijn op buitenlandse inmenging.

Op Europees niveau draagt het kabinet actief bij aan de totstandkoming van de Digital Fairness Act, met bijzondere aandacht voor verslavende ontwerptechnieken in games. Prioriteit is het verminderen van de afhankelijkheid van niet-Europese digitale technologieën en infrastructuur. In Nederland werkt het ministerie aan een uitvoeringswet voor de Cyber Resilience Act (CRA). In Europa zet het zich in voor de herziening van de Cybersecurity Act (CSA) en een geïntegreerd Europees technologiebeleid.

Tot slot vermindert het kabinet strategische afhankelijkheden en vergroot het de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen. Het brengt meer focus aan in de nationale grondstoffenlijst en bevordert de recycling van kritieke grondstoffen. De nadruk ligt op permanente magneten, batterijen en de grondstoffenbehoefte van de defensie-industrie.

Nationaal Groeifonds

Het verdienvermogen in Nederland staat onder druk door economische afhankelijkheden, concurrentie en innovatie van buiten Europa en te lage productiviteit. Bovendien is er al een langere periode gematigde groei. Het Centraal Planbureau voorspelt een verdere afname van die groei dit jaar (1,4%) en in 2027 (1,2%). Het kabinet heeft daarom een actieve inzet op innovatie afgesproken met als doel minimaal 1,5% structurele economische groei. Dat is nodig om alles - van onderwijs, zorg tot sociaal vangnet - te kunnen blijven betalen. Dezelfde noodzaak is er voor extra investeringen in klimaat, energie en industrie.

Onderdeel van de inzet is een nieuwe ronde van het Nationaal Groeifonds (€375 mln.) voor grootschalige projecten die bijdragen aan duurzame economische groei in Nederland. De nieuwe ronde moet dus opnieuw ruimte bieden voor projecten die het toekomstige verdienvermogen moeten versterken. De Miljoenennota 2027 plaatst het fonds bovendien in het bredere investeringsbeleid.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De plannen uit de Miljoenennota bieden kansen voor de Provincie Zuid-Holland, vooral op het gebied van innovatie, talent en digitalisering. De Nationale Investeringsinstelling kan innovatieve projecten financieren. Wel is het daarom belangrijk dat Zuid-Holland vroegtijdig aansluit bij de programmering.

Investerings in internationaal talent, valorisatie en praktijkgericht onderzoek zijn relevant voor de kennisinstellingen in Delft, Den Haag, Leiden en Rotterdam. Structurele financiering is daarbij nodig om duurzame samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven mogelijk te maken.

De aandacht voor digitale soevereiniteit, cybersecurity en weerbaarheid sluit aan bij onze provinciale ambities. Ook het aanbod van het ministerie om mee te denken over het overheidsbrede cloudbeleid nemen we graag aan. Hierbij is wel snelheid gewenst. Het Deep Tech Fonds, Europese AI-projecten en het NADI bieden kansen voor Zuid-Hollandse bedrijven.

Brede welvaart fungeert in de plannen vooral als overkoepelend perspectief, waarbij de nadruk ligt op economische groei, productiviteit en investeringen. Het blijft onduidelijk hoe het Rijk dit perspectief concreet en interdepartementaal uitwerkt, en daarmee ook hoe dit doorwerkt voor de provincie. Tegelijkertijd kunnen financiële druk en botsende doelen rond economie, woningbouw, infrastructuur, natuur en klimaat de uitvoering bemoeilijken.

De circulaire economie wordt door het kabinet, mede door de aandacht voor kritieke grondstoffen, nadrukkelijker verbonden met economische veiligheid en weerbaarheid. Dit sluit aan bij de provinciale ambitie om circulariteit niet alleen als duurzaamheidsopgave te benaderen, maar ook als middel om de grondstoffenafhankelijkheid te verminderen en de economische weerbaarheid te versterken.

Voor Zuid-Holland is de betekenis van het Nationaal Groeifonds vooral indirect: de provincie krijgt niet automatisch een deel van de nieuwe NGF-middelen, maar Zuid-Hollandse projecten kunnen via landelijke NGF-rondes middelen krijgen. De provincie heeft daar in eerdere rondes actief op ingezet via de Groeiagenda Zuid-Holland. Voor Zuid-Holland betekent dit dus vooral nieuwe kansen om regionale projecten via een landelijke aanvraag te financieren. De provincie kan daar samen met gemeenten, kennisinstellingen en bedrijven op inzetten.

Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

De begroting van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur staat in 2027 in het teken van de samenhang tussen stikstofreductie, natuurherstel en economische ontwikkeling. Het kabinet wil Nederland van het stikstofslot halen en ruimte creëren voor vergunningverlening door te investeren in natuurherstel en verduurzaming van de landbouw. Daarbij ligt de nadruk op prioritaire gebieden, waaronder het Groene Hart en de Rotterdamse haven, en kwetsbare natuur. Daarnaast wordt ingezet op agrarisch natuurbeheer, innovatie, doelsturing en veenweidegebieden.

Stikstofaankpak

Het kabinet ziet stikstof als een belemmering voor investeringen en vergunningverlening. De geïntegreerde aanpak van landbouw en natuur moet deze belemmering verminderen. De Miljoenennota vermeldt €20 miljard voor de stikstofaankpak over 2026–2035. Het kabinet stelt in totaal €600 mln. (tot en met 2030) beschikbaar voor een aanpak in vijf prioritaire gebieden en twee economische clusters. In 2027 is hiervan €100 mln. beschikbaar. Het Groene Hart is een van de prioritaire gebieden en de Rotterdamse haven behoort tot een van de economische clusters.

Voor de gebiedsgerichte aanpak in de Rotterdamse haven is €50 mln. gereserveerd. Deze middelen zijn bedoeld voor maatregelen die bijdragen aan natuurherstel, vermindering van stikstofdruk en het weer op gang brengen van vergunningverlening. Daarnaast wordt gewerkt aan een zoneringsaankpak rond kwetsbare natuurgebieden. Hiervoor is nog geen specifieke financiële uitwerking opgenomen. Voor het landelijk gebied wordt grondmobiliteit expliciet als randvoorwaarde benoemd en als sleutelfactor gezien om de doelen op het gebied van landbouw, natuur en stikstof te halen.

Natuurbeheer, natuurherstel en agrarisch natuurbeheer

Het kabinet reserveert extra middelen voor natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer. Voor natuurbeheer is €56 mln. beschikbaar in 2027 en €58 mln. in 2028. Voor agrarisch natuurbeheer komt in 2027 €36,5 mln. extra beschikbaar, oplopend tot €165 mln. structureel in latere jaren. De middelen moeten bijdragen aan herstel van biodiversiteit, verbetering van waterkwaliteit, klimaatdoelen en natuurherstel. Daarnaast wordt natuurmonitoring versterkt met €7,5 mln. in 2027, oplopend naar €12,5 mln. structureel. Ook wordt gewerkt aan een nieuw Natuurpact, waarin Rijk en provincies afspraken maken over de toekomstige inrichting, financiering en invulling van het natuurbeleid.

Veenweideaankpak als een beleidsprioriteit

Het kabinet blijft inzetten op het behoud van laagveengebieden, hydrologisch herstel van natuurgebieden en herstel van weidevogelpopulaties. Daarbij wordt expliciet aangegeven dat provincies een belangrijke regierol hebben. Voor het Programma Veenweide is €13,9 mln. beschikbaar. Daarnaast wordt €5,8 mln. ingezet voor de samenwerkingsmaatregel Veenweiden. Het budget is voor ondersteuning van de samenwerking, voor een jaarlijkse vergoeding voor extensivering en voor de bekostiging van aanpassingen aan het watersysteem, die samenhangen met de peilverhoging.

Landbouwinnovatie

De landbouwtransitie wordt ondersteund met investeringen in innovatie, kennis en digitalisering. Het programma “Robots naar de boerenpraktijk” wordt verder uitgebreid. Agrariërs kunnen gebruikmaken van subsidieregelingen voor samenwerkingsverbanden van minimaal één agrariër plus technologieontwikkelaar, kennisinstelling of ketenpartij. Daarnaast is €12,3 mln. beschikbaar voor agrarische experimenteellocaties, €47,9 mln. voor kennis- en innovatieprogramma’s en €46,3 miljoen voor onderzoek naar onder andere klimaatslim landgebruik, veenoxidatie en ecologisch verantwoorde gewasbescherming.

Mestbeleid en doelsturing

Het Achtste Actieprogramma Nitraatrichtlijn wordt uitgesteld tot uiterlijk juli 2027 om het tijdpad te laten aansluiten op de Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof en op de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033. LVVN werkt toe naar haalbare, afrekenbare emissienormen per bedrijf, met 2035 als horizon. Ondernemers krijgen normen maar bepalen zelf hoe ze die halen. Voor melkvee en intensieve veehouderij worden normen in 2027 vastgesteld. Voor akkerbouw loopt de uitwerking via het 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en via de ontwikkeling van een gemeenschappelijke KPI-systematiek. Voor de uitvoering van het Actieprogramma Nitraatrichtlijn wordt jaarlijks circa €20 miljoen beschikbaar gesteld. Daarnaast komt jaarlijks €20 mln. beschikbaar voor monitoring van het mestbeleid, €17 mln. voor toezicht en handhaving op het Actieprogramma en €7 mln. voor maatregelen op de mestmarkt.

Gewasbescherming

Gewasbescherming loopt als thema zowel door de LVVN als de I&W begroting heen. In 2027 start de uitvoering van het Hoofdlijnenconvenant Gewasbeschermingsmiddelen. Richting 2040 moet de plantaardige landbouw meebewegen met de KRW. Via de zoneringsaanpak krijgen provincies bij instructieregels (2027) de opdracht om in zones rond kwetsbare Natura 2000-gebieden regels te stellen voor onder meer het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Voor beekdalen en grondwaterbeschermingsgebieden wordt extensivering van agrarisch grondgebruik ingezet, met vermindering van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen als expliciet aandachtspunt.

Voor een gegevensautoriteit en toezicht en handhaving is circa €11,3 mln. te herleiden. Het kabinet meldt daarnaast in het persbericht een extra investering van €34,2 mln. om het middelenpakket te verbreden, maar dit bedrag was in de begroting zelf niet als aparte post te verifiëren.

Biologische landbouw

De komende jaren wordt extra ingezet op de groei van biologische landbouw. Er komt de komende jaren €75 mln. beschikbaar voor ketensamenwerking, doorbraakprojecten en de subsidieregeling VABIOLA voor samenwerkingsverbanden die de verkoop en afzet van biologische producten willen stimuleren. Ook voor het ondersteunen met advies en begeleiding bij de omschakeling naar biologische productie komt geld vrij.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Positief:

- Het Groene Hart en de Rotterdamse haven zijn expliciet aangewezen als prioritaire gebieden, waardoor Zuid-Holland direct profiteert van de extra middelen voor stikstofreductie en natuurherstel.
- De €50 mln. voor de gebiedsgerichte aanpak van de Rotterdamse haven geeft invulling aan eerder gemaakte afspraken en kan bijdragen aan zowel natuurherstel als economische ontwikkeling.
- Extra middelen voor agrarisch natuurbeheer, natuurmonitoring en natuurherstel sluiten goed aan bij provinciale doelen voor biodiversiteit, Natura 2000, waterkwaliteit en het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied.
- De veenweideaanpak ondersteunt belangrijke provinciale opgaven rond bodemdaling, natuurherstel en weidevogels.
- De inzet op robotisering, kennisontwikkeling en innovatie biedt kansen voor de sterke kennis- en innovatieclusters in Zuid-Holland, waaronder de Greenports en het Groene Hart.
- De ontwikkeling van doelsturing sluit aan bij bestaande Zuid-Hollandse initiatieven zoals de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en regiocertificering.
- Meer geld voor het agrarisch bedrijf: €146 mln. per jaar wordt structureel ingezet voor arbeidsbesparende technieken, robotisering, verduurzaming en bedrijfsovername.

Aandachtspunten en onzekerheden:

- Het is nog onduidelijk welk aandeel van diverse landelijke budgetten daadwerkelijk naar Zuid-Holland komt.
- Voor natuurbeheer blijft sprake van onderfinanciering; de extra middelen dekken slechts een deel van de benodigde vergoeding voor terreinbeheerders.
- In de Miljoenennota hoofdtekst is er geen aandacht voor natuurherstel en de staat van de natuur en de daaraan verbonden stikstofproblematiek.
- De afspraken over de impulsmiddelen voor het Groene Hart en de Rotterdamse haven moeten nog worden vastgelegd tussen Rijk, provincie en gebiedspartijen.
- Voor de stikstofzoneringsgebieden wordt in de miljoenennota geen verdere financiële invulling gegeven.
- Capaciteit blijft een belangrijk aandachtspunt. Om de doelen van het ZH-PLG te realiseren, zijn alleen middelen niet voldoende.
- De afbakening van de zoneringsgebieden en de precieze regels zijn nog niet vastgesteld. De uitwerking van het convenant (Gewasbeschermingsmiddelen) naar concrete maatregelen voor ondernemers en medeoverheden moet nog gebeuren.
- De btw-verhoging van 9% naar 21% op sierteelt raakt telers direct in hun portemonnee.

Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Het kabinet wil grote stappen zetten op het gebied van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Voor veel van deze bredere plannen heeft de Provincie Zuid-Holland niet direct een leidende rol. De belangrijkste raakvlakken en kansen voor de provincie liggen daarom met name op het gebied van sport en de fysieke leefomgeving. De provincie ondersteunt en stimuleert faciliteiten om sportief en recreatief te bewegen in de buurt, sportlocaties en in recreatiegebieden. Dit doet ze door subsidie geven aan projecten die bewegen stimuleren en de omgeving aantrekkelijker maken om te bewegen. De hieronder genoemde punten zijn daarom voor de provincie belangrijke onderdelen uit de Miljoenennota van het kabinet.

Nieuwe SPUK Sport en Bewegen

De specifieke uitkering (SPUK) Stimulering Sport en de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) worden samengevoegd tot één SPUK Sport en Bewegen, met als doel om fysieke sportinfrastructuur en lokale menskracht meer in samenhang te organiseren. Hiervoor is in 2027 maximaal €262,1 mln. beschikbaar, dat rechtstreeks naar de gemeenten gaat. Voor de provincie ligt hier vooral een rol in regionale afstemming, kennisdeling en de koppeling met ruimte, gezondheid en leefomgeving. De juridische grondslag van de nieuwe regeling en de hoeveelheid beleidsruimte die de gemeenten krijgen is op dit moment nog onduidelijk.

Sportaccommodaties: verduurzaming, toegankelijkheid en klimaatadaptatie

Het kabinet intensificeert de steun voor sportaccommodaties en biedt naast renovatie en verduurzaming expliciet ruimte voor circulariteit, klimaatadaptatie en toegankelijkheid. Vanuit het coalitieakkoord is in 2027 €25,5 mln. gereserveerd voor sport, oplopend tot structureel €41 miljoen vanaf 2032. Onderdeel hiervan is een verhoging van het bouw en onderhoud van sportaccommodaties (BOSA)-budget met €20 mln. in 2027. Hoewel de provincie dit niet zelf financiert, kan Zuid-Holland gemeenten en sportorganisaties ondersteunen om Rijksmiddelen te koppelen aan provinciale doelen rond energietransitie en klimaatadaptatie. Onzeker is hoe de middelen zich na de evaluatie van de BOSA in 2028/2029 ontwikkelen.

Kansengelijkheid en inclusie in sport en bewegen

Het kabinet wil verschillen in sportdeelname verkleinen. Daarbij zet het in op financiële toegankelijkheid, het Jeugdfonds en Volwassenenfonds Sport & Cultuur en pilots met een sportpas voor jongeren (12–23 jaar). Deze middelen maken deel uit van de totale post sportsubsidies (€232,2 mln. in 2027). Voor de provincie ligt hier geen directe uitvoeringsrol, maar wel een duidelijke verbinding met gezonde leefomgeving, sociale opgaven en gebiedsgerichte programma's. De sportpas betreft vooralsnog pilots in slechts drie gemeenten, waardoor landelijke opschaling nog onzeker is.

Topsport en maatschappelijke impact van sportevenementen

Het kabinet wil nadrukkelijk meer maatschappelijke waarde en activatie halen uit topsportevenementen en noemt provincies daarbij expliciet als samenwerkingspartner. Voor de subsidieregeling topsportevenementen is in 2027 circa €5,5 mln. opgenomen. Dit sluit rechtstreeks aan bij de Zuid-Hollandse benadering van sportevenementen waarbij maatschappelijke impact en side-events belangrijk zijn. Een aandachtspunt voor de langere termijn is dat de specifieke subsidiemiddelen na 2027 teruglopen, waardoor tijdig moet worden verkend hoe de samenwerking daarna vorm krijgt.

Kennis, innovatie en bewezen interventies

VWS trekt in 2027 circa €17,5 mln. uit voor subsidies en €0,3 mln. voor opdrachten op het gebied van sportkennis en innovatie (via o.a. NOC*NSF, RIVM en Kenniscentrum Sport & Bewegen). De nadruk verschuift naar bewezen effectieve interventies. Dit is positief voor de provincie, omdat het handvatten biedt om provinciaal beleid en pilots te onderbouwen met gevalideerde landelijke kennis, zonder zelf grootschalig onderzoek te hoeven financieren. In 2027 volgt een beleidsevaluatie die mogelijk de prioriteiten aanpast.

Sociale veiligheid en integere sport

Het kabinet zet sterker in op het tegengaan van grensoverschrijdend gedrag, discriminatie en racisme via de Wet integere sport, een nieuw centrum Integere Sport Nederland en het versterken van het Instituut Sportrechtspraak. Voor de Dopingautoriteit is circa €4,9 mln. beschikbaar, naast subsidies voor veilige sport. Voor de provincie is dit vooral indirect relevant. Het opzetten van een eigen uitvoeringsstructuur ligt niet voor de hand, maar de landelijke normen kunnen wel worden verankerd in provinciale subsidievoorwaarden en afspraken rond evenementen.

Beweegvriendelijke leefomgeving

Het kabinet wil één extra beweegmoment per week stimuleren, waarbij de nadruk ligt op wandelen, fietsen, buitenspelen en een omgeving die bewegen vanzelfsprekend maakt. Er is geen apart groot budget gereserveerd, waardoor de middelen versnipperd over diverse sportprogramma's heenlopen. Deze domeinoverstijgende aanpak ondersteunt de provinciale lijn om bewegen structureel mee te nemen in ruimtelijke inrichting, groen, recreatie, mobiliteit en woningbouw. Juist de provincie kan op regionaal en netwerkniveau sturen op doorlopende wandel-, fiets- en beweegstructuren. Aandachtspunt is dat de Rijksbegroting nog weinig harde ruimtelijke normen of verplichtingen bevat, waardoor de daadwerkelijke doorwerking sterk afhankelijk blijft van gemeenten, provincies en andere beleidsdomeinen.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

We zien in de Miljoenennota 2027 een aantal kansen op het gebied van sport en recreatief bewegen. Zo zien we dat er extra geld wordt gereserveerd voor sport zelf, maar ook voor zaken als sportaccommodaties. Bij veel van de voorgestelde maatregelen zien we kansen om ons eigen beleid te versterken. Hierbij blijft het van belang dat we de samenwerking blijven zoeken met onze partners, zodat wij een waardevolle bijdrage kunnen blijven leveren aan provinciale sportinitiatieven en een fysieke leefomgeving waar bewegen gestimuleerd wordt.

Asiel en Migratie

De inzet van het kabinet richt zich op terugkeer en vertrek en het tegengaan van irreguliere migratie. De plekken voor vreemdelingbewaring op Schiphol worden uitgebreid en er komen 45 extra verscherpttoezichtlocaties voor overlastgevende asielzoekers. Ook komen er 90 meedoenbalies in 2027.

Op de lange termijn zullen de uitgaven voor Asiel en Migratie aflopen van circa €8 miljard euro in 2026 afnemen naar circa €5 miljard euro vanaf 2031. Dit komt doordat aflopend budget beschikbaar is voor de Oekraïense ontheemden. Daarnaast loopt het budget voor de meerkosten van (crisis)noodopvang door het COA af van €1,2 miljard euro in 2026 naar €0 vanaf 2030. Op korte termijn wordt er vanaf 2027 €6 mln. per jaar geïnvesteerd in verscherpttoezichtlocaties. Ook wordt er in 2027 €6 mln. beschikbaar gesteld voor Dienst Terugkeer en Vertrek. Vanaf 2029 wordt €6 mln. structureel beschikbaar gesteld voor internationale partnerschappen voor bevorderen terugkeer en tegengaan irreguliere migratie. Tevens wordt er €19,5 mln. begroot voor de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) voor vreemdelingenbewaring.

Ter ondersteuning van de uitvoering van de Spreidingswet is in 2026 €15,3 mln. beschikbaar gesteld via het Gemeentefonds. Dit budget wordt verdeeld in een vast bedrag van €20.000 per gemeente, aangevuld met een variabel deel dat wordt verdeeld op basis van de indicatieve verdeling van opvangopgaven. Daarnaast wordt €12,75 mln. overgeheveld naar het Provinciefonds om provincies in staat te stellen hun regierol uit te voeren middels de Provinciale Regietafels (PRTs). De verdeling van deze middelen vindt plaats op basis van de opvanglocaties per provincie.

De onzekerheidsmarge is groot. De financiële ramingen lopen al vooruit op een daling van de opvangopgave en de realisatie van structurele plekken. De feitelijke ontwikkeling van instroom, uitstroom en ontwikkelingen zoals de oorlog in Oekraïne blijven erg onzeker.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Als lagere instroom daadwerkelijk wordt gerealiseerd, kan dit de druk op asielopvang in de provincie op termijn verlagen. Op de korte termijn blijft de asielopgave echter groot.

Op termijn is het COA met stabiele financiering minder afhankelijk van dure, tijdelijke noodopvang. De beweging van (crisis)noodopvang naar meer reguliere opvang, zoals beoogd in de spreidingswet, zien wij als positief. Mensen kunnen dan op een betere manier worden opgevangen en er komt daarnaast meer voorspelbaarheid en continuïteit in de asielopvang. De vraag is echter of een afbouw van de meerkosten voor crisisnoodopvang naar €0 vóór 2030 realistisch is.

In 2026 kreeg de provincie nogmaals een bijdrage om de Provinciale Regietafels (PRTs) te versterken. Het zijn geen structurele middelen, het is dus nog niet duidelijk of deze bijdrage ook in 2027 volgt. Voor gemeenten blijft er ook voor de langere termijn onzekerheid bestaan met betrekking tot de opvang van Oekraïners.

Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

In de Miljoenennota 2027 werkt het kabinet de woningbouwmiddelen uit het coalitieakkoord verder uit. Een groot deel van de middelen die eerder op de Aanvullende Post stonden, wordt nu definitief toegevoegd aan de begroting van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Hierdoor ontstaat meer duidelijkheid over de financiële ruimte voor woningbouw en volkshuisvesting in de periode tot en met 2035. Het is belangrijk op te merken dat het hier vooral gaat om eerder aangekondigde investeringen. Grote aanvullende investeringen op het gebied van woningbouw zijn in deze Miljoenennota niet gedaan.

Net als bij de Voorjaarsnota 2026 hebben veel van de mutaties een technisch karakter. In meerdere gevallen gaat het niet om nieuwe beleidskeuzes, maar om het toevoegen van eerder aangekondigde middelen aan de begroting of om kasschuiven naar latere jaren. Dat geldt onder meer voor de Realisatiestimulans, Innovatie en Opschaling Woningbouw en de middelen voor grootschalige woningbouwlocaties. De Miljoenennota biedt daarmee vooral meer inzicht in de verdeling van de beschikbare middelen over de komende jaren.

Binnen de woningbouwopgave ligt een belangrijk accent op ouderenhuisvesting en zorggeschikte woningen. Zo wordt binnen de Realisatiestimulans €420 mln. gereserveerd voor ouderenhuisvesting. Daarnaast wordt de Stimuleringsregeling Zorggeschikte Woningen verder gevuld, waarmee woningcorporaties en zorgaanbieders subsidie kunnen ontvangen voor de realisatie van zorggeschikte woningen. Hiermee geeft het kabinet invulling aan de groeiende opgave op het gebied van vergrijzing en langer zelfstandig wonen. Daarbij gaat het grotendeels om een herschikking van eerder aangekondigde middelen binnen de Realisatiestimulans en niet om aanvullende middelen boven op het coalitieakkoord.

Ook blijft aandacht bestaan voor aandachtsgroepen. De Stimuleringsregeling Flex- en Transformatiewoningen wordt uitgebreid met €79 mln., waarmee gemeenten extra mogelijkheden krijgen om woningen te realiseren voor onder meer spoedzoekers, vergunninghouders en ontheemden. Daarnaast wordt de Regeling Huisvesting Aandachtsgroepen verlengd. Deze regeling ondersteunt de realisatie van woonvormen voor aandachtsgroepen, waaronder woonconcepten waarbij voorzieningen worden gedeeld.

Een andere ontwikkeling is het voornemen om woningcorporaties vanaf 2028 uit te zonderen van de ATAD-regelgeving. Hiermee beoogt het kabinet de investeringscapaciteit van corporaties te vergroten en uitvoering van de Nationale Prestatieafspraken beter mogelijk te maken. Tegelijkertijd geeft de corporatiesector aan dat deze maatregel naar verwachting niet toereikend is om alle afgesproken investeringen in nieuwbouw, verduurzaming en leefbaarheid te realiseren.

Verder stelt het kabinet middelen beschikbaar voor de uitvoering van de Wet versterking regie volkshuisvesting. Gemeenten en provincies ontvangen hiervoor structurele middelen via het gemeentefonds en provinciefonds. Daarnaast worden vanaf 2030 middelen beschikbaar gesteld voor het versterken van de capaciteit van medeoverheden en regionale samenwerking.

Ook blijft het Rijk inzetten op de NOVEX-aanpak. De beschikbare middelen nemen licht toe en zijn gericht op het actualiseren van uitvoeringsagenda's en het verder uitwerken van gebiedsgerichte samenwerking. Daarnaast worden middelen beschikbaar gesteld voor het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Vanaf 2029 wordt hiervoor jaarlijks €109 mln. beschikbaar gesteld in de aanpak van energiarmonde, de verduurzaming van woningen en de leefbaarheid van kwetsbare wijken.

Tot slot blijven middelen beschikbaar voor grootschalige woningbouwlocaties. Deze zijn bedoeld voor het aanpakken van publieke onrendabele toppen en knelpunten op het gebied van onder meer energie, water en bodem. Daarnaast wordt vanaf 2029 jaarlijks €100 mln. beschikbaar gesteld voor een objectsubsidie voor middenhuurwoningen, waarmee de financiële haalbaarheid van middenhuurprojecten moet worden verbeterd.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De middelen voor grootschalige woningbouwlocaties zijn relevant voor verschillende Zuid-Hollandse verstedelijkingslocaties, waaronder de Rotterdamse Oostflank, CID-Binckhorst en diverse locaties binnen het programma Oude Lijn, waaronder Den Haag Zuidwest. Deze middelen kunnen bijdragen aan het aanpakken van knelpunten op het gebied van energie, water en bodem die de ontwikkeling van deze gebieden beïnvloeden.

Ook de middelen voor ouderenhuisvesting, zorggeschikte woningen en middenhuur raken opgaven die in Zuid-Holland steeds nadrukkelijker aanwezig zijn. De voorgenomen verruiming van de investeringscapaciteit van woningcorporaties kan daarnaast bijdragen aan investeringen in sociale huurwoningen, verduurzaming en leefbaarheid. Gezien de omvang van de woningbouwopgave en de grote vraag naar sociale huurwoningen in Zuid-Holland blijft de investeringsruimte van corporaties hierbij een belangrijk aandachtspunt.

De middelen voor de uitvoering van de Wet versterking regie volkshuisvesting en voor de versterking van de capaciteit van medeoverheden zijn eveneens relevant voor provincies en gemeenten, gezien hun grotere rol bij de programmering en afstemming van de woningbouwopgave. Ook de voortzetting van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) biedt mogelijkheden voor gebieden waar opgaven rond wonen, leefbaarheid, verduurzaming en energiarmonde samenkomen. Vanaf 2029 wordt hiervoor jaarlijks €109 mln. beschikbaar gesteld.

Een belangrijk deel van de mutaties binnen de begroting van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft betrekking op middelen die eerder in het coalitieakkoord waren aangekondigd en nu aan de begroting worden toegevoegd. De Miljoenennota biedt daarmee vooral meer duidelijkheid over de verdeling van deze middelen over de komende jaren.

Daarnaast bevat de Miljoenennota verschillende maatregelen die raken aan randvoorwaarden voor woningbouw, zoals netcongestie, water- en bodemvraagstukken en de uitvoeringskracht van medeoverheden. Tegelijkertijd blijven investeringen in infrastructuur, energie en andere ruimtelijke randvoorwaarden van groot belang voor de ontwikkeling van grote woningbouwlocaties in Zuid-Holland. De mate waarin deze randvoorwaarden gelijke tred houden met de woningbouwambities blijft daarmee een aandachtspunt. De uitbreiding van de regelingen voor flex- en transformatiewoningen biedt gemeenten aanvullende mogelijkheden om op korte termijn woningen beschikbaar te maken voor verschillende aandachtsgroepen. Tegelijkertijd blijft de structurele uitbreiding van de woningvoorraad noodzakelijk om het woningtekort op langere termijn terug te dringen. Daarbij speelt mee dat nog geen overeenstemming is bereikt over het voorgenomen bestuursakkoord inzake aanvullende woonvormen.

Tot slot blijven ontwikkelingen binnen het asiel- en migratiedomein van invloed op de woningmarkt en de huisvestingsopgave. Het kabinet richt zich nadrukkelijk op het beperken van de instroom, terwijl gemeenten in Zuid-Holland nog steeds voor een omvangrijke opvang- en huisvestingsopgave staan. Wanneer de instroomontwikkeling afwijkt van de verwachtingen, kan dit gevolgen hebben voor de druk op opvanglocaties en de woningmarkt. Daarnaast kunnen capaciteitsbeperkingen bij het COA gevolgen hebben voor de gegevensvoorziening die nodig is voor het interbestuurlijk toezicht op de huisvesting van statushouders.

Klimaat en Groene Groei

De doelstellingen van de begroting van Klimaat en Groene Groei richten zich op de verduurzaming van zowel het energieaanbod als de energievraag. Daarbij ligt de nadruk op het uitbreiden en beter benutten van de energie-infrastructuur, de betaalbaarheid en toekomstbestendigheid van het energiesysteem, het terugdringen van netcongestie en het versnellen van duurzame energiebronnen. Voor de haalbaarheid van de energietransitie zijn belangrijke randvoorwaarden de energiebesparing, innovatie en investeringszekerheid. Daarnaast blijft de transitie naar een volledig circulaire economie in 2050 een belangrijke pijler. Dit wordt gerealiseerd door efficiënt gebruik van grondstoffen en de opschaling van circulaire oplossingen.

Groei CO₂ vrij aanbod

In de actualisatie van het Nationaal Plan Energiesysteem (2026) wordt nadruk gelegd op een forse groei van het CO₂-vrije energieaanbod. Daarbij wordt gestuurd op een combinatie van kernenergie, windenergie en zonne-energie. Voor 2040 wordt gemikt op 2,7 tot 3,7 GW kernenergie via nieuwbouw en levensduurverlenging van bestaande capaciteit, 30 GW windenergie op zee met een verkenning naar doorgroei tot 40 GW, 75 tot 95 GW zonne-energie (zon-PV) en 12 tot 14 GW windenergie op land.

Er wordt €24,9 miljard (periode 2026-2035) beschikbaar gesteld via de SDE++ regeling voor de stimulering van duurzame energieproductie. Daarnaast wordt €5,9 miljard uitgetrokken voor windenergie op zee. Vanaf 2027 wordt gewerkt met Contracts for Difference (CFD's) waarmee overwinsten afgeroomd kunnen worden. Voor de opschaling van kernenergie wordt in de periode 2027-2035 €13,3 miljard gereserveerd, waarvan circa €10 miljard pas na 2030 beschikbaar komt. Dit is omdat de bouw van nieuwe centrales naar verwachting later van start zal gaan.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De energietransitie op land blijft een belangrijke opgave naast de grote investeringen in wind op zee en kernenergie. Dit impliceert wel dat hernieuwbare energie op land substantieel moet toenemen. De provincie heeft hierin een regierol via de Regionale Energie Strategieën (RES) waarin diverse partijen samenwerken aan duurzame energieopwekking, de warmtetransitie en de netverzwaring. Voor het programma Verbindingen Aanlandingen Wind Op Zee (VAWOZ) worden nieuwe aanlandlocaties voor wind op zee onderzocht, waarbij de Maasvlakte als mogelijke locatie wordt genoemd.

Het is nog onduidelijk hoe de landelijke doelen voor provincies en regio's worden verdeeld, hierover worden vanaf 2028 energieafspraken met het Rijk gemaakt. Daarnaast lijken er onzekerheden te zijn over de uitvoerbaarheid van de energietransitie. Volgens de Raad voor het Openbaar Bestuur reserveert het Rijk minder middelen voor de uitvoering dan geadviseerd. De Klimaat- en Energieverkenning 2026 wijst erop dat het zeer onwaarschijnlijk is dat de klimaatdoelen voor 2030 en 2040 worden gehaald en dat de afhankelijkheid van fossiele energie-import groot blijft. De provincie blijft afhankelijk van de verdere uitwerking van de energiebeelden en -afspraken.

Netcongestie

Voor economische ontwikkeling wordt zowel netcongestie als energie-infrastructuur gezien als randvoorwaarden. Daarom wordt er ingezet op een combinatie van versnelde wetgeving en versterkte regionale samenwerking. Met het (crisis)wetgevingsprogramma Stroomlijnen Energieprojecten wordt getracht om de energie-infrastructuur sneller te realiseren en knelpunten in de uitvoering te verminderen.

Er wordt €63 mln. beschikbaar gesteld voor de Flex-E-regeling. Met deze regeling kunnen bedrijven en instellingen een subsidie ontvangen voor onder meer flexibiliteitsscans, haalbaarheidsstudies en investeringen in flexibel elektriciteitsgebruik. Daarnaast komt er een overheveling van middelen naar het Provinciefonds voor de aanpak van netcongestie. De omvang hiervan is niet bekend. Voor efficiënt gebruik van het elektriciteitsnet wordt structureel €24 mln. per jaar beschikbaar gesteld.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Een eventuele verschuiving van het bevoegde gezag naar provincies kan grote gevolgen hebben voor de organisatie, capaciteit en verantwoordelijkheid. Tegelijkertijd zijn extra middelen voor gebiedsinvesteringen rond hoogspanningsstations positief. Deze maken namelijk de koppeling van de energie-infrastructuur naar andere ruimtelijke opgaven mogelijk. De huidige crisisaanpak richt zich voornamelijk op de provincies Flevoland, Gelderland en Utrecht, maar wordt geleidelijk uitgebreid naar andere provincies.

Een onzekerheid blijft de omvang van de middelen die via het Provinciefonds beschikbaar worden gesteld. Daarnaast ook de vraag of deze voldoende zijn om de extra taken die hieruit voortvloeien voor de provincie, uitvoerbaar zijn.

Warmte

Er wordt ingezet op de verdere opschaling van warmte-infrastructuur en de ontwikkeling van collectieve warmtenetten om in 2050 zoveel mogelijk gebouwen aan te sluiten op duurzame warmtebronnen. Het Rijk blijft investeren in de verduurzaming van de gebouwde omgeving onder meer via: het Warmtefonds, de Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE), de subsidie verduurzaming vereniging van eigenaars (SVEE) en de regeling voor maatschappelijk vastgoed (DUMAVA).

Er wordt komende jaren aanzienlijk ingezet op warmte. De uitgaven voor de Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS) stijgen van €86 mln. in 2027 naar €953 mln. in 2030. Het budget valt in 2031 terug naar nul. Daarnaast is er een voorwaardelijke toekenning van €137 mln. voor de Nationale Deelneming Warmte (EBN). Vanuit het maatregelenpakket Acties Weerbaarheid Energieschok wordt €224 mln. uit het Klimaat- en Energiefonds overgeheveld onder meer voor verduurzamingsmaatregelen in de gebouwde omgeving. Binnen dit pakket wordt tevens €180 mln. beschikbaar gesteld voor het Warmtefonds, waaronder bijdragen vanuit het Klimaatfonds en middelen voor aardgasvrije wijken. Daarnaast wordt €25 mln. ingezet voor de SVVE-regeling en €80 miljoen voor energiefixers. Voor WarmtelinQ blijft cumulatief €427 mln. subsidie beschikbaar, waarbij €214 mln. van een exploitatiesubsidie wordt omgezet naar een investeringssubsidie door middel van een kasschuif naar 2026.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De voortzetting van de subsidie voor WarmtelinQ, de uitbreiding van de WIS en de middelen voor EBN dragen bij aan de ontwikkeling van warmtenetten tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten. Daarnaast sluiten het Warmtefonds, ISDE, SVEE en DUMAVA goed aan bij bestaande provinciale ambities.

De verwachting is dat de beschikbare middelen onvoldoende zullen zijn om de volledige onrendabele top van warmteprojecten af te dekken. Hierdoor zal het benodigde tempo van de warmtetransitie mogelijk niet gehaald worden. Dit kan effect hebben op de clusteraanpak binnen het project Warmtesysteem Zuid-Holland. Daarnaast blijft er een zorg over de beperkte tegemoetkomen voor uitvoeringskosten bij gemeenten, provincies en waterschappen. Dit kan indirect gevolgen hebben voor de provinciale toezichtstaak bij de uitvoering van de warmtetransitie.

Energie-innovatie

De energie-innovatie wordt nadrukkelijk gekoppeld aan de versterking van de toekomstige welvaart en het vestigingsklimaat. De taskforce *Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat* wordt geïntroduceerd die drie nieuwe financieringsinstrumenten voorstelt: het Nationaal Agentschap Disruptieve Innovatie (NADI), een nieuwe investeringsronde van het Nationaal Groeifonds (NGF) en een Nationale Investeringsinstelling (NII). Deze instrumenten zijn bedoeld om innovatie, economische ontwikkeling en strategische ecosystemen te versterken, waaronder het domein Energie- en Klimaattechnologie en innovatieve chemie.

Er wordt €500 mln. beschikbaar gesteld voor een vliegende start van het NADI. Het voornemen om een nieuwe ronde van het Nationaal Groeifonds open te stellen heeft een omvang van €375 mln. Deze is gericht op de zes strategische ecosystemen uit het industriebeleid. Verder wordt er €3,3 miljard gereserveerd voor de oprichting van de NII. Deze heeft als doel om meer privaat kapitaal aan te trekken voor investeringen in de Nederlandse economie. Een deel van de financiering voor de NADI wordt gedekt door het herbestemmen van €42 mln. uit eerder gereserveerde middelen voor innovatie op regionale campussen.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Deze instrumenten bieden kansen voor het versterken van het regionale innovatie-ecosysteem op het gebied van energie, klimaattechnologie en chemie. Zuid-Hollandse bedrijven, kennisinstellingen en investeerders kunnen mogelijk aanspraak maken op deze middelen.

De regionale verdeling van de middelen en welke rol decentrale overheden krijgen bij een verdere uitwerking van het NADI, is nog onduidelijk. Een deel van de middelen wordt pas in 2028 beschikbaar gesteld. Daarnaast is de financiering van de NII afhankelijk van de voorgenomen verkoop van TenneT Duitsland.

Haven en industrie

Op het gebied van Haven en Industrie is in de Miljoenennota 2027 vooral aandacht voor het versterken van de concurrentiepositie van de Nederlandse industrie en de strategische autonomie van Nederland. Het kabinet onderkent het belang van haven en industrie nadrukkelijker en werkt aan een nationale ruimtelijk-economische strategie voor energie-intensieve haven- en industrieclusters. Ook wordt gewerkt aan een vernieuwde invulling van het clustermaatwerk. Vooralsnog zijn aan deze beleidsontwikkelingen geen aanvullende financiële middelen gekoppeld en wordt het bestaande beleid voor haven en industrie grotendeels voortgezet.

Een belangrijke financiële maatregel is dat voor het Aramis-project tot €1,3 miljard beschikbaar komt voor de infrastructuur voor transport en opslag van CO₂ onder de Noordzee. Met deze bijdrage neemt het Rijk een deel van het projectrisico voor zijn rekening, zodat het startbesluit voor het project kan worden genomen. Daarnaast wordt een Nationale Investeringsinstelling opgericht om publiek en privaat kapitaal te mobiliseren voor investeringen van strategisch belang voor Nederland. Ook is er aandacht voor energie-infrastructuur, netcongestie, stikstof en de verduurzaming van de industrie.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De beschikbaarstelling van tot €1,3 miljard voor het Aramis-project is positief voor Zuid-Holland. De industrie is verantwoordelijk voor een groot deel van de CO₂-uitstoot in Zuid-Holland en Nederland. CO₂-afvang en -opslag kan op relatief korte termijn bijdragen aan het verminderen van de uitstoot.

Ook zijn wij positief over de toenemende aandacht van het kabinet voor het belang van haven en industrie. Dit sluit aan bij de inzet van de Provincie Zuid-Holland, samen met Havenbedrijf Rotterdam, Gemeente Rotterdam, Deltalinqs en Economic Board Zuid-Holland, zoals verwoord in het tienpuntenplan voor de haven, waarin is opgeroepen om energiekosten te verlagen en het gelijke speelveld voor Nederlandse en Europese bedrijven te versterken. Met de aandacht voor strategische autonomie, de positie van energie-intensieve clusters en de oprichting van een Nationale Investeringsinstelling zet het kabinet hierin een eerste stap.

Wij hebben echter ook zorgen. De precieze betekenis van de Nationale Investeringsinstelling voor de haven en industrie is nog onduidelijk. Daarnaast blijven hoge energiekosten, netcongestie, stikstofbeperkingen, lange vergunningprocedures en regeldruk belangrijke belemmeringen voor investeringen en verduurzaming. De aangekondigde maatregelen zijn daarom een stap in de goede richting, maar nog onvoldoende om de concurrentiepositie van het Rotterdamse haven- en industriecluster structureel te versterken.

Ontwikkeling en Grondzaken

De Miljoenennota 2027 en onderliggende begrotingen laten een duidelijke ontwikkeling zien: grond is een randvoorwaarde en heeft een sleutelfunctie in de gebiedsgerichte aanpak. Grondbeleid wordt nadrukkelijker ingezet als strategisch instrument voor de uitvoering van ruimtelijke opgaven. Niet alleen voor landbouw, natuur en stikstof, maar ook voor woningbouw, economie, bedrijventerreinen, infrastructuur en andere nationale opgaven. Daarmee verschuift het accent van sectoraal grondbeleid naar een meer integrale benadering van beschikbaarheid, eigendom, prijs, waardestijging en functieverandering van grond.

Voor het jaar 2027 zien wij vijf belangrijke ontwikkelingen:

1. *Kaders Landelijke Integrale Grondbank (LIG)*

Na de verkenning in 2026 worden in 2027 de kaders voor een mogelijke Landelijke Integrale Grondbank (LIG) verder uitgewerkt, waarna besluitvorming over eventuele oprichting is voorzien. Deze LIG beslaat een breder spectrum dan de bestaande Nationale Grondbank (NGB), die vooral wordt ingezet voor landbouw-, natuur- en gebiedsopgaven. De gedachte van de LIG als aanvulling op de NGB past bij de bredere rijksbenadering waarin wonen, economie, landbouw, natuur, energie en mobiliteit om dezelfde schaarse ruimte concurreren.

2. *Actiever publiek grondbeleid voor woningbouw*

Het Rijk wil gemeenten eerder in staat stellen strategische grondposities voor woningbouw in te nemen. Via de Grondfaciliteit wordt hiervoor in 2027–2029 €100 mln. per jaar beschikbaar gesteld, waarbij het Rijk financiering en risico deelt. Daarnaast wordt het grondbeleidsinstrumentarium gemoderniseerd, onder meer rond het voorkeursrecht, kostenverhaal en inbrengwaarde. Doel is publieke regie te versterken, speculatieve prijsstijging te beperken en een groter deel van grondwaardestijging beschikbaar te krijgen voor publieke investeringen. Het Rijk verschuift daarmee van vooral subsidiëren van woningbouw naar eerder interveniëren in de grond- en gebiedseconomie.

3. *Grondmobiliteit als sleutel voor landbouw, natuur en stikstof*

Voor het landelijk gebied wordt grondmobiliteit – zoals eerder aangegeven – expliciet als randvoorwaarde en sleutelfactor gezien om de doelen te halen. De NGB wordt ingezet voor aankoop, ruil, bedrijfsverplaatsing, extensivering en afwaardering van agrarische grond. Hiervoor is in 2027 €45,4 mln. beschikbaar, waarvan €40 mln. voor grondaankopen.

Grondbeleid verbindt daarmee verschillende opgaven: grondmobiliteit > landbouwtransitie > natuurherstel/stikstofreductie > ruimte voor vergunningverlening en economische ontwikkeling.

Aanvullend blijkt uit de begrotingen dat grondmobiliteit expliciet wordt gekoppeld aan extensivering, bedrijfsverplaatsing vanuit de omgeving van kwetsbare natuurgebieden en herverkaveling, waardoor grondbeleid ook een directe rol krijgt bij natuur- en stikstofdoelen. Grond wordt daarbij niet als statisch bezit gezien, maar als een voorraad die kan worden verworven, tijdelijk beheerd, geruild, afgewaardeerd en opnieuw ingezet.

4. *Rijksgrond wordt strategischer ingezet*

Ook het Rijksvastgoedbedrijf zet zijn grondbezit nadrukkelijker in voor maatschappelijke doelen. Naast bestaande grote woningbouwlocaties worden vervolgstappen voorzien voor woningbouw op kleinere agrarische rijkslocaties.

Hiermee ontstaat een bredere lijn van publiek grondbezit naar strategische grondpositie en gebiedsontwikkeling.

5. *Economische ruimte wordt nadrukkelijk beschermd*

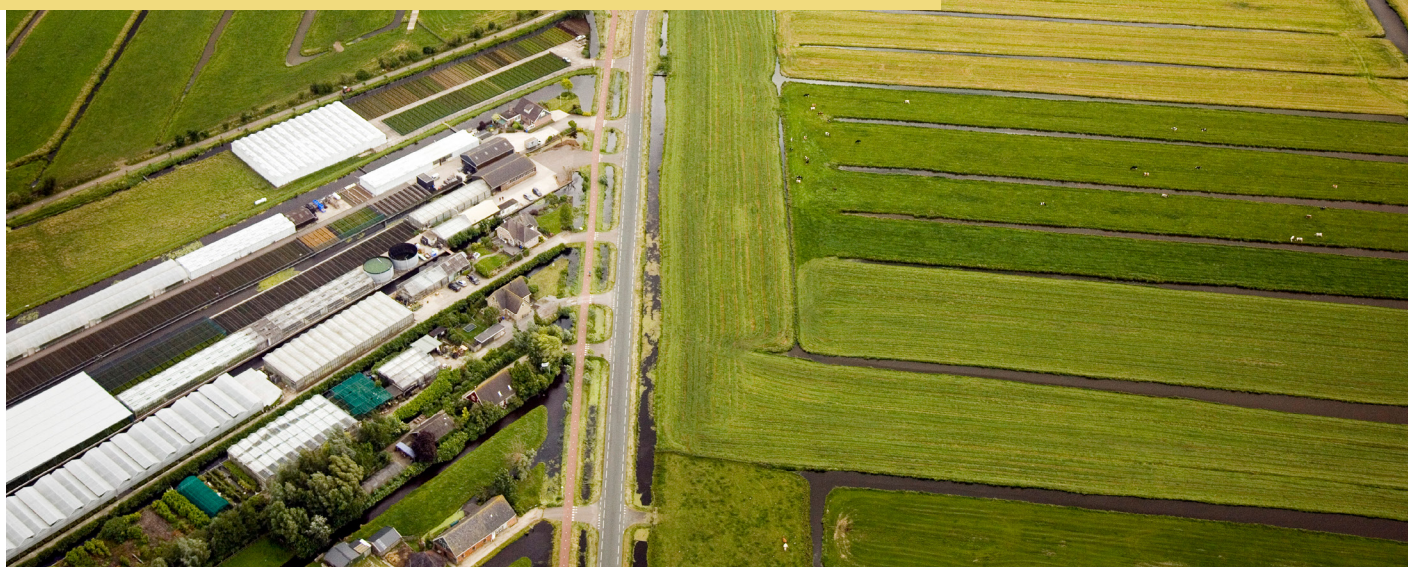
Naast woningbouw benadrukt het Rijk het belang van voldoende fysieke ruimte voor bedrijvigheid, industrie en economische clusters. Richting 2050 wordt uitgegaan van een groei van het ruimtebeslag voor economie. Bij transformatie van bedrijventerreinen naar bijvoorbeeld woningbouw wordt daarom nadrukkelijker gekeken naar compensatie van economische ruimte. Ook regionale innovatie- en industrieclusters vragen om strategische ruimtereservering. De ruimtelijke afweging wordt daarmee minder een keuze tussen wonen óf economie en meer een integrale afweging tussen concurrerende functies.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

De Miljoenennota 2027 bevestigt een ontwikkeling die in Zuid-Holland al zichtbaar is: grondbeleid is een randvoorwaarde en een sleutelfactor in de gebiedsgerichte aanpak. Daarnaast verschuift grondbeleid van uitvoeringsinstrument naar strategisch instrument voor ruimtelijke ontwikkeling.

De belangrijkste kans voor Zuid-Holland ligt daarom niet noodzakelijk in méér nieuwe afzonderlijke grondbanken, maar in het strategisch verwerven en integraal verbinden van bestaande instrumenten, middelen en grondposities.

De actualisaties van het provinciale grondbeleid en realisatiestrategieën bieden een logisch moment om te bezien of Zuid-Holland de volgende stap wil zetten naar integraal strategisch grondbeleid.

Subsidies

In de Miljoenennota en individuele begrotingen van de departementen wordt veel gesproken over verschillende subsidies, Specifieke Uitkeringen (SPUK's) en Decentralisatie-Uitkeringen (DU's). In de eerder hoofdstukken is hier al deels bij stilgestaan, maar we schetsen ook graag een completer beeld met betrekking tot de trends in subsidies, SPUK's en DU's.

Er is geen eenduidig beeld in de ontwikkeling van het gebruik van Subsidies, SPUK's en DU's voor de Provincie Zuid-Holland te constateren. Het zijn meer een aantal verschuivingen naar meer gerichtere, tijdelijke en investeringsgerichte instrumenten, gecombineerd met meer nadruk op doelmatigheid. Rijksbreed loopt er een en ander af vanuit het Nationaal Groeifonds en het Klimaat- en Energiefonds die hun piekjaren hebben gehad. Tegelijk worden een aantal andere klimaat, energie en industrie-investeringen geïntensiveerd zoals SDE++ en verduurzaming van industrie en van de energie-infrastructuur.

Fiscale stimulering is scherper, het totale budget stijgt van €159,8 mld in 2022 naar €185,6 mld in 2027, maar daalt als aandeel van het BBP van 16,1% naar 14,5%. Tegelijkertijd worden meerdere negatief of onvoldoende doelmatig beoordeelde regelingen afgeschaft of versoerd zoals de startersaftrek, bosbouwvrijstelling en fiscale voordelen voor sierteelt en kleine brouwerijen. Ook opvallend voor de energietransitie is dat de fiscale groene subsidies dalen van €1,73 mld in 2026 naar €964 mln. in 2027 en €471 mln. in 2031.

Voor provincies is vooral een verschuiving naar financiering via het Provinciefonds zichtbaar. Nieuwe/doorlopende DU's betreffen onder meer volkshuisvesting (€18 mln. structureel), Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) (€30 mln. in 2027 en 2028) en netcongestie (€10 mln. per jaar 2027–2030). Ook OV-middelen worden technisch van de algemene uitkering naar DU's verplaatst. Er is daarmee geen zuivere trend in DU's; eerder worden DU's gebruikt voor concreet benoemde provinciale opgaven.

Bij SPUK's is in de begroting evenmin een eenduidige kwantitatieve afbouw zichtbaar: sommige lopen af, terwijl nieuwe starten, zoals SPUK Sport en Bewegen in 2027. De institutionele richting is wél duidelijk: het kabinet wil nieuwe SPUK's beperken en vereenvoudigen en stelt de bijzondere fondsuitkering (BFU) voor als flexibeler alternatief voor SPUK's; de huidige DU zou daarin (deels) opgaan. Dit betreft nog voorgestelde wetgeving.

Betekenis voor de Provincie Zuid-Holland

Voor de Provincie Zuid-Holland verschuift rijksfinanciering van generieke of langdurige stimulering naar tijdelijke, doelgerichte investeringen en taakgebonden fondsfinanciering, met tegelijkertijd kritischer selectie van subsidies en fiscale regelingen.

Terugblik Algemene Politieke Beschouwingen (16 en 17 september 2026)

Op woensdag 16 en donderdag 17 september vonden de Algemene Politieke Beschouwingen plaats in de Tweede Kamer. Tijdens dit tweedaagse debat worden de belangrijkste zaken uit de Miljoenennota besproken. Vaak gaat dit debat ook over de staat van de politiek, aangezien de individuele begrotingen van de departementen later dit jaar ook nog individueel worden behandeld in de Tweede Kamer.

Dit jaar was er tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen vooral veel aandacht voor de positie die het minderheidskabinet heeft en de rol die de Tweede Kamer voor zichzelf ziet bij het komen tot meerderheden voor bepaalde begrotingen. Deze discussie onttaardde vaak in verhitte wisselingen tussen Kamerleden onderling en tussen de Kamer en het kabinet. Aan het einde van twee dagen debat kan de conclusie worden getrokken dat het kabinet geen keuze wilde maken tussen links of rechts, maar dat de oppositiepartijen in de Tweede Kamer ook minder enthousiast zijn geworden om het kabinet aan meerderheden te helpen. Dit heeft ertoe geleid dat premier Jetten het aanbod heeft gedaan om op korte termijn extra gesprekken in te plannen met de oppositiepartijen in de Tweede Kamer om over individuele begrotingen te spreken. De tijd hiervoor dringt, aangezien de Kamer op korte termijn over deze begrotingen gaat debatteren.

Dankzij de minderheidsconstructie van het huidige kabinet kan de Kamer veel macht naar zich toe trekken. Dit zagen we ook in de veelheid en diversiteit aan moties die werden ingediend op de avond van 17 september:

Motie	Indiener	Dictum	Appreciatie	Stemming
37020-7	Wilders PVV	Zegt het vertrouwen in het kabinet op.	-	Verworpen
37020-8	Brekelmans VVD Bontenbal CDA	Verzoekt de regering binnen een half jaar een besparingsplan per ministerie op te stellen, daarin efficiëntieverbetering door AI en de optie van gerichte vacaturestops mee te nemen, en de Kamer hierover te informeren.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-9	Brekelmans VVD	Verzoekt de regering om voor de AFB opties naar de Kamer te sturen hoe de koopkracht van werkenden kan worden verbeterd.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-10	Eerdmans JA21 Brekelmans VVD Bontenbal CDA	Verzoekt de regering om nog in 2026 concreet actie te ondernemen om tot modernisering van internationale verdragen te komen; om de Kamer nog voor de begroting A&M te informeren over een concreet plan van aanpak en een datum voor een te organiseren internationale top over het aanpassen van de (interpretatie van) internationale verdragen.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-11	Eerdmans JA21 Keijzer LK	Verzoekt de regering conform het regeerakkoord aanvullende instroombeperkende maatregelen in werking te stellen en de Kamer hier zo spoedig mogelijk over te informeren.	Oordeel Kamer	Verworpen

Motie	Indiener	Dictum	Appreciatie	Stemming
37020-12	Eerdmans JA21 Bikker CU Stoffer SGP Van der Plas BBB Struijs 50PLUS	Verzoekt de regering begin 2027 een landelijk verbod op gezichtsbedekkende kleding bij demonstraties in consultatie te brengen, waarbij slechts beperkte en limitatief in de wet omschreven uitzonderingen gelden, waaronder een aantoonbaar veiligheidsrisico voor een demonstrant vanwege mogelijke represailles van een buitenlands regime.		Aangenomen
<u>37020-13</u>	Eerdmans JA21	Verzoekt de regering in aanloop naar de behandeling van het Belastingplan 2027 voorstellen voor te bereiden om ook de vliegbelasting voor Europese vluchten (korte vluchten) zo veel mogelijk te harmoniseren met die in omringende landen.	Ontraden	Verworpen
<u>37020-14</u>	Dekker FVD	Verzoekt de regering de erf- en schenkbelasting af te schaffen tussen ouders en kinderen.	Ontraden	Verworpen
<u>37020-15</u>	Dekker FVD	Verzoekt de regering het VN-vluchtelingenverdrag op te zeggen en te stoppen met het opnemen van asielzoekers in Nederland.	Ontraden	Verworpen
<u>37020-16</u>	Dekker FVD	Verzoekt de regering om in internationaal verband te pleiten voor gesprekken met Rusland, met als doel om deze oorlog zo snel mogelijk tot een definitief einde te brengen en het bloedvergieten te stoppen.	Ontraden	Verworpen
<u>37020-17</u>	Dekker FVD	Verzoekt de regering alle stikstofregels af te schaffen zodat er weer gebouwd, geboerd en geleefd kan worden.	Ontraden	Verworpen
<u>37020-18</u>	Dekker FVD	Verzoekt de regering te stoppen met al het klimaatbeleid, en de middelen die daarmee vrijkomen te gebruiken om de belastingen te verlagen.	Ontraden	Verworpen
<u>37020-19</u>	Van Baarle DENK	Verzoekt de regering in samenwerking met islamitische instellingen en gebedshuizen te komen tot gerichte maatregelen tegen vernielingen, bedreigingen, bekladdingen en andere strafbare discriminatoire daden tegen moskeeën en islamitische instellingen.	Overbodig	Aangenomen
<u>37020-20</u>	Van Baarle DENK	Verzoekt de regering om voor de uitvoering van de hernieuwde aanpak tegen discriminatie en racisme ook voldoende middelen te en bestemmen.	Ontijdig	Verworpen
<u>37020-21</u>	Van Baarle DENK	Verzoekt de regering er zorg voor te dragen dat er in 2027 minder personen in armoede leven en hier concrete doelen voor vast te stellen.	Overbodig	Aangenomen
<u>37020-22</u>	Van Baarle DENK	Verzoekt de regering, te erkennen dat Israël een genocide pleegt, Netanyahu een oorlogsmisdadiger is en het Israëlische leger een terreurleger is.	Ontraden	Verworpen
<u>37020-23</u>	Van Baarle DENK	Verzoekt de regering om een substantieel deel van deze middelen te bestemmen voor de gemeentelijke en maatschappelijke ondersteuning van onbedoeld zwangere vrouwen en hun (ongeboren) kind.		Ingetrokken
<u>37020-24</u>	Stoffer SGP Bikker CU	Verzoekt de regering de onafhankelijke IBO-werkgroep in overweging mee te geven om bij alternatieve vormen van financiering van infrastructurele investeringen breed en op lange termijn te kijken, inclusief de mogelijkheid van een baten-lastenstelsel voor het Mobiliteitsfonds, een investeringsfonds naar het voorbeeld van Duitsland en meekoppelkansen met Defensie; verzoekt de regering het IBO te versnellen en op basis hiervan voor de behandeling van de Voorjaarsnota een voorstel te doen om te komen tot een financieel langetermijnperspectief voor infrastructurele investeringen dat past bij de instandhoudingsopgave en ruimte schept voor aanlegprojecten.	Ontijdig	Verworpen

Motie	Indiener	Dictum	Appreciatie	Stemming
37020-25	Stoffer SGP	Verzoekt de regering in 2027 niet te bezuinigen op gezinnen; verzoekt de regering in het te hernemen wetsvoorstel de volgende onderdelen te verwerken: 1. De introductie van een tegemoetkoming voor ouders in de kosten bij de geboorte van een kind, zoals de SVB recent in haar knelpuntenbrief ook suggereerde 2. De introductie van één online gezinsportaal met toegang tot alle gezinsregelingen 3. Een verhoging van de kindregelingen, met name gericht op middeninkomens, met 150 miljoen euro, als stap richting één integrale kindregeling; verzoekt de regering deze maatregelen te dekken met de gezinsenveloppe.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-26	Teunissen PVDD	Verzoekt de regering de oproep voor een actieplan 'Meer Plantaardige Voeding' mee te nemen in de verdere uitwerking van het stikstofpakket en de voedselstrategie.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-27	Teunissen PVDD Struijs 50PLUS Vermeer BBB Stoffer SGP	Verzoekt de regering, in overleg met gemeenten en IVN, met een voorstel te komen (binnen bestaande middelen) op welke manier het Rijk verder kan bijdragen aan meer groene schoolpleinen, te beginnen bij de meest kwetsbare scholen, dit voorstel aan de Kamer voor te leggen vóór 2027 en de vooruitgang te monitoren.		Aangehouden
37020-28	Teunissen PVDD Van Baarle DENK Jimmy Dijk SP	Verzoekt de regering om geen nieuwe deals te sluiten met de Israëlische defensie-industrie.	Ontraden	Verworpen
37020-29	Teunissen PVDD	Verzoekt het kabinet de CO ₂ -heffing voor grote uitstoters in ere te herstellen, om zo te komen tot een eerlijkere verdeling van lasten tussen bedrijven en burgers.	Ontraden	Verworpen
37020-30	Bikker CU Bontenbal CDA	Verzoekt de regering het wetsvoorstel inzake het kindgebonden budget te hernemen en een aangepast voorstel aan de Kamer voor te leggen met een significante netto plus voor en daarmee versterking van gezinnen, in de geest van de afspraken in het coalitieakkoord, dat in 2028 ingaat, en de Kamer voor het einde van het jaar over de voortgang te informeren.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-31	Bikker CU Stoffer SGP Struijs 50PLUS	Verzoekt de regering de Kamer ten behoeve van de behandeling van het Belastingplan 2027 te informeren over mogelijkheden om de stapeling van zorgkosten voor chronisch zieken te beperken door de aftrek specifieke zorgkosten te behouden en tegelijk deze doelmatiger te maken en meer te richten op ziektekosten van chronisch zieken, en de resterende dekking te zoeken in fiscale regelingen en de enveloppe tegemoetkoming zorgkosten chronisch zieken.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-32	Bikker CU	Verzoekt de regering de extra middelen nadrukkelijk ook beschikbaar te stellen voor initiatieven en organisaties die onbedoeld zwangere vrouwen adviseren en ondersteunen tijdens hun zwangerschap, bijvoorbeeld via tijdelijke opvang of begeleiding.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-33	Bikker CU Vermeer BBB Stoffer SGP	Verzoekt de regering de munitieopslag en de daarbij in het Staphorster bod behorende infrastructurele inpassing als één integraal project te behandelen en hiervoor met een dekkingsvoorstel te komen in het voorjaar van 2027, en de Kamer regelmatig over de voortgang te informeren.	Oordeel Kamer	Aangenomen

Motie	Indiener	Dictum	Appreciatie	Stemming
37020-34	Jimmy Dijk SP	Verzoekt de regering niet te bezuinigen op de sociale zekerheid.	Ontraden	Verworpen
37020-35	Jimmy Dijk SP	Verzoekt de regering niet te bezuinigen op de zorg.	Ontraden	Verworpen
37020-36	Jimmy Dijk SP	Verzoekt de regering het eigen risico niet te verhogen.	Ontraden	Verworpen
37020-37	Jimmy Dijk SP Vermeer BBB	Verzoekt de regering geen belasting op ontlasting in te voeren (betreft plan luiers duurder maken).	Ontraden	Aangenomen
37020-38	Jimmy Dijk SP	Verzoekt de regering voor het einde van het jaar met voorstellen te komen om de armoedecijfers alsnog substantieel te laten dalen.	Overbodig	Verworpen
37020-39	Jimmy Dijk SP	Verzoekt de regering de verdubbeling van de motorrijtuigenbelasting terug te draaien en de dekking hiervoor te vinden in de Defensiebegroting.	Ontraden	Verworpen
37020-40	Vermeer BBB Van der Plas BBB	Verzoekt de regering om uiterlijk bij de actualisatie van AERIUS in oktober 2026 een rekenkundige ondergrens van 1 mol per hectare per jaar door te voeren.	Ontraden	Verworpen
37020-41	Vermeer BBB	Verzoekt de regering om voor 1 maart 2027 een traject van vergunningverlening voor de PAS-melders in gang te hebben gezet.	Ontraden	Verworpen
37020-42	Vermeer BBB Van der Plas BBB	Verzoekt de regering de invoering van een wettelijke GVE-norm uit het maatregelpakket te schrappen.	Ontraden	Verworpen
37020-43	Vermeer BBB Van der Plas BBB	Verzoekt de regering af te zien van de voorgestelde ammoniaknorm	Ontraden	Verworpen
37020-44	Vermeer BBB	Verzoekt de regering deze maatschappelijke voorzieningen tot 2033 uit te zonderen van de beperking en dit te dekken door de voorgenomen intensivering op Ontwikkelingssamenwerking te laten vervallen.	Ontraden	Verworpen
37020-45	Struijs 50PLUS Paternotte D66	Verzoekt de regering om het RIVM een verkenning te laten uitvoeren voor een Rijksvaccinatieprogramma voor 60-plussers en hier alle relevante partijen bij te betrekken, en hier de Kamer voor de Voorjaarsnota over te informeren; verzoekt de regering te onderzoeken of met het voorgenomen budget voor vaccinatie tegen gordelroos ook 70-plussers in aanmerking kunnen komen, bijvoorbeeld door prijsafspraken of bij lagere opkomst onder zestigers; verzoekt de regering de Gezondheidsraad te vragen het advies voor inzet van RSV- vaccinatie bij volwassenen te heroverwegen zodra er nieuwe informatie is die daartoe aanleiding geeft, en dit dan met voorrang op te pakken.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-46	Struijs 50PLUS	Verzoekt de regering om onafhankelijk onderzoek te laten verrichten door onafhankelijke niet-Nederlandse deskundigen naar de omvang en oorzaken van de slechtere prestaties van de Nederlandse pensioenfondsen sinds 2020 in vergelijking met de relevante internationale indexen en benchmarks, en de Kamer hierover voor Verantwoordingsdag 2027 te informeren.		Aangehouden
37020-47	Struijs 50PLUS Van den Brenk 50PLUS	Verzoekt de regering een Regeringscommissaris Zorgfraude aan te stellen, die fulltime met daadkracht en lef de aanpak van zorgfraude over de ministeries heen coördineert en aanjaagt, en halfjaarlijks rapporteert aan de Kamer.	Ontraden	Verworpen

Motie	Indiener	Dictum	Appreciatie	Stemming
37020-48	Struijs 50PLUS Van den Brenk 50PLUS	Verzoekt de regering het ambitieniveau op het gebied van zorgfraude zo hoog mogelijk te leggen en teruggevorderd geld zoveel mogelijk terug te laten vloeien in de zorg; verzoekt de regering de Kamer halfjaarlijks te informeren over welke concrete stappen worden gezet om de aanpak van zorgfraude te versterken.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-49	Dassen VOLT	Verzoekt de regering tot het oprichten van een AI-Veiligheidsinstituut, in nauwe samenwerking met soortgelijke instituten in Duitsland, Frankrijk en Engeland.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-50	Dassen VOLT	Verzoekt de regering om samen met het bedrijfsleven investeringen te doen en AI-capaciteiten te ontwikkelen, met de snelheid die AI-modellen kunnen bijhouden, die Nederlandse en Europese defensie, kritieke infrastructuur en cyberveiligheid kunnen beschermen tegen AI-aanvallen van buiten.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-51	Dassen VOLT	Verzoekt de regering om toe te werken naar wereldwijde AI-afspraken en daarmee in te zetten op een adempauze voor frontier-modellen.	Ontraden	Verworpen
37020-52	Dassen VOLT	Verzoekt de regering passieve koelmaatregelen zoals zonwering en groene gevels toe te voegen aan de ISDE-regeling en het Warmtefonds.	Oordeel Kamer	Aangenomen
37020-53	Markuszower GM	Spreekt uit dat de Voorzitter op korte termijn een persoon of commissie aanwijst met als opdracht te komen tot een Kamerakkoord dat op zijn minst: 1. Leidt tot meer boeren in Nederland in plaats van minder 2. ervoor zorgt dat er de komende jaren daadwerkelijk ieder jaar 100.000 woningen worden gebouwd 3. regelt dat geen asiel dwang wordt toegepast, maar wel de asielinstroom maximaal beperkt 4. de lasten voor burgers en bedrijven verlaagt, zodat werken echt gaat lonen.	-	Verworpen
37020-54	Keijzer LK	verzoekt de regering: 1. De Kamer te informeren over de gevolgen van een vacaturestop voor beleids-, communicatie-, advies- en managementfuncties binnen de rijksoverheid 2. adviescolleges, commissies, regeringscommissarissen en vergelijkbare 17 adviesstructuren door te lichten op noodzaak, overlap en kosten, met als uitgangspunt een halvering van het aantal adviesorganen 3. en rijkssubsidies aan maatschappelijke organisaties uitsluitend te verstrekken wanneer ten minste 25% van hun inkomsten afkomstig is uit niet-overheidsbronnen en geen subsidies meer te verstrekken voor lobby, beleidsbeïnvloeding of politieke campagnes.		Aangehouden
37020-55	Keijzer LK	Verzoekt de regering geen verdere stap richting vooraankondiging of indeplaatsstelling te zetten voordat de minister van Asiel en Migratie persoonlijk bestuurlijk overleg heeft gevoerd met het betreffende gemeentebestuur.		Aangehouden
37020-56	Keijzer LK	Verzoekt de regering pas op de plaats te maken met de uitvoering van de spreidingswet tot het moment waarop afspraken gemaakt zijn met de meerderheid van de Tweede Kamer.	Ontraden	Verworpen

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Zuid-Holland.
September 2026.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met
Team Public Affairs, publicaffairs@pzh.nl.

Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
www.Zuid-Holland.nl

Tekst

provincie Zuid-Holland.

Vormgeving en productie

Vakteam Grafimedia,
provincie Zuid-Holland.

260900549

